

19.09.2026. / 14.00-18.30

4. Vidzemes lībiskās kultūrtelpas starptautiskā konference

**VIDZEMES LĪBISKĀS
KULTŪRTELPAS VĒRTĪBAS –
AKTUĀLAIS un ATKLĀTAIS**

**TĒMA: LĪBISKAIS MANTOJUMS
MĀJVĀRDOS un VIETVĀRDOS**

Mg. geogr. Otīlija Kovaļevska

Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūras (LĢIA)

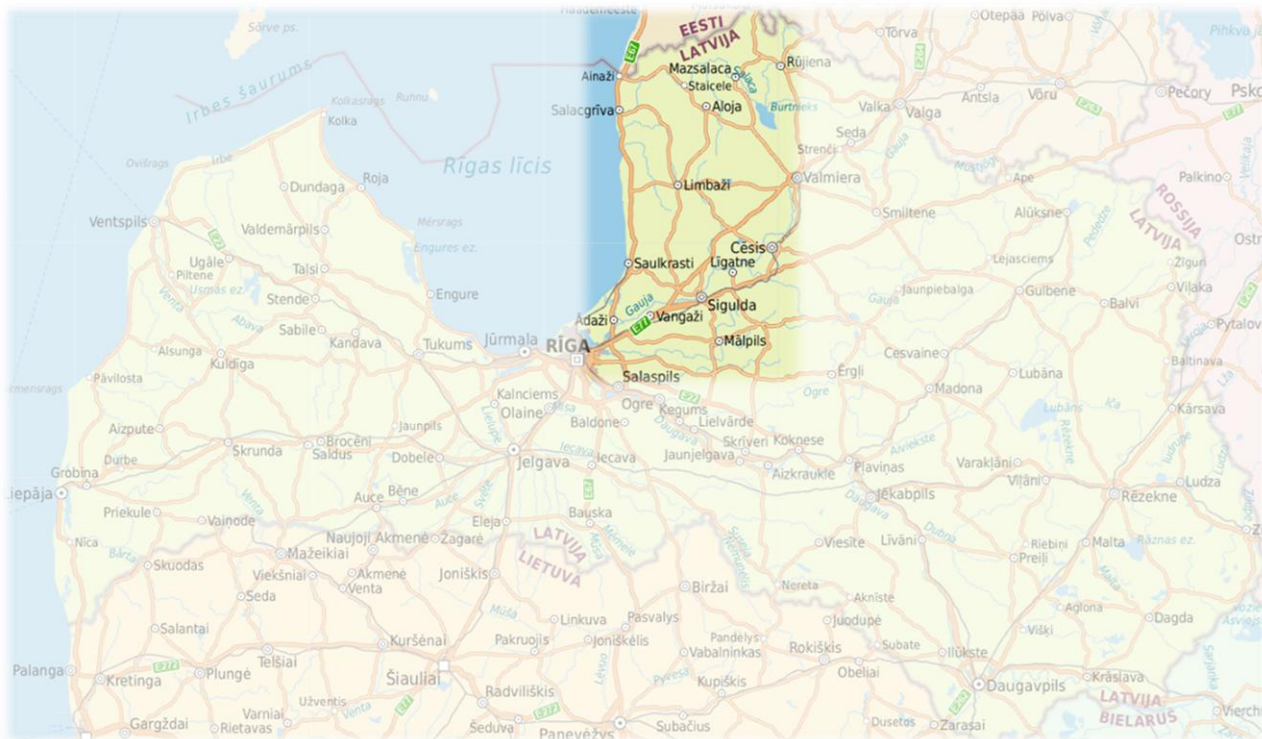
Kartogrāfijas departamenta Toponīmikas laboratorijas vecākā leksikogrāfe

**Rietumvidzemes mājvārdi no sendienām
līdz mūsdienām ģeogrāfa-kartogrāfa
skatījumā**

Rietumvidzemes mājvārdi no sendienām līdz mūsdienām ģeogrāfa-kartogrāfa skatījumā

Saturs

1. No kurienes kartēs rodas vietvārdi?
Kartogrāfiskie avoti mājvārdu izpētei.
Iespējas kartēt nekartogrāfisko avotu datus.
2. Cik seni var būt mājvārdi?
Kādu informāciju glabā senie mājvārdi?
3. Mājvārdu mainība. Seno mājvārdu īpašā vērtība.
Kas jāņem vērā, ja vēlas mainīt mājvārdu.
4. LĢIA Vietvārdu datubāzes un Karšu pārlūka
resursi mājvārdu izpētei.

No kurienes kartēs rodas vietvārdi?

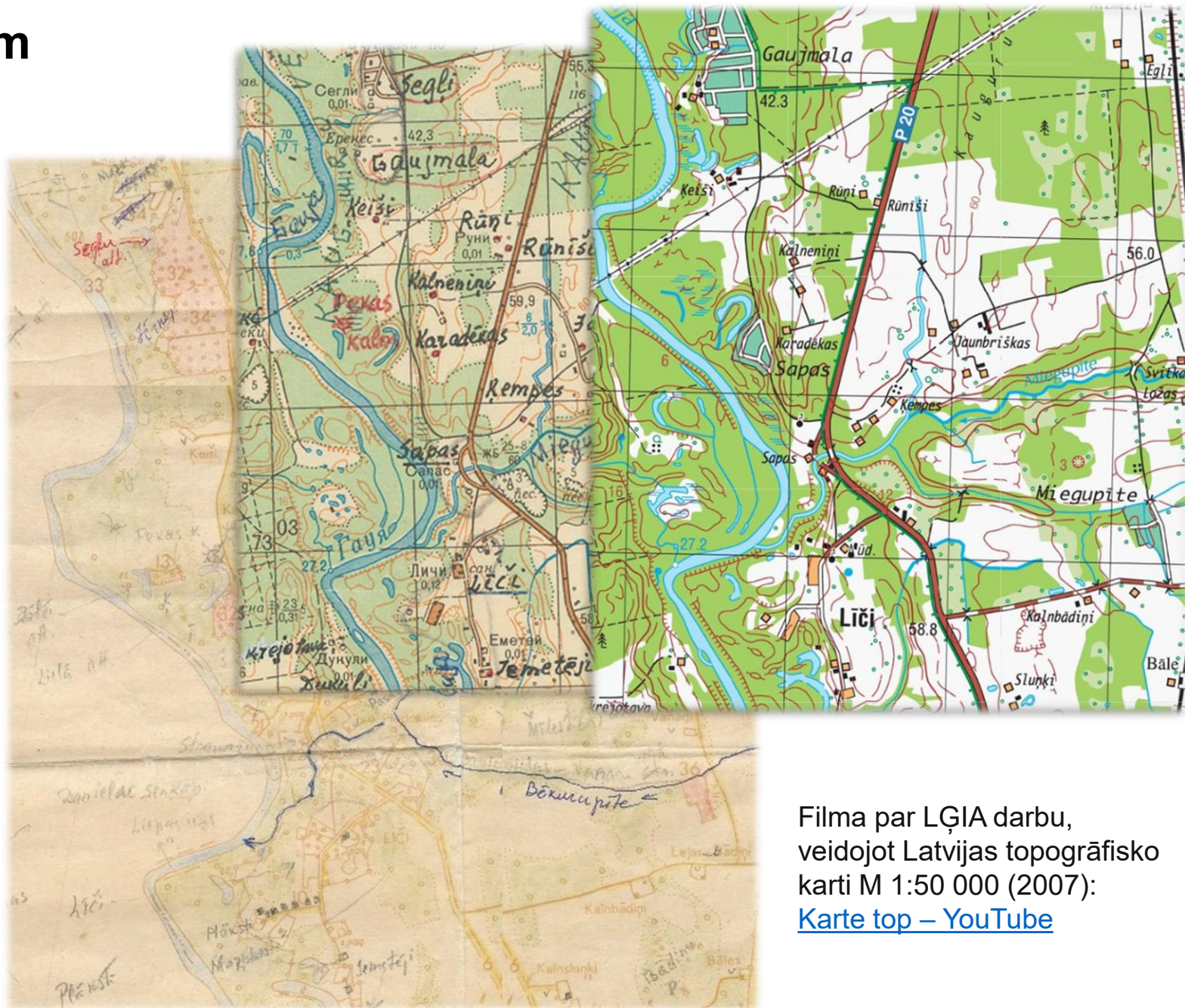

Galvenie vietvārdu avoti kartēm

- iepriekšējie karšu izdevumi
- dažādu institūciju dokumenti, reģistri
- informācija no vietējiem iedzīvotājiem
- valodnieciski vietvārdu krājumi, konsultācijas

Tas savā veidā attiecas arī uz senākām kartēm.

Kāpēc kartes arvien jāatjauno?
Jo situācija arvien mainās...

Filma par LĢIA darbu,
veidojot Latvijas topogrāfisko
karti M 1:50 000 (2007):
[Karte top – YouTube](#)

Salīdzinājumam – dažādu laiku kartes no vēsturisko karšu portāla <https://vesture.dodies.lv/>

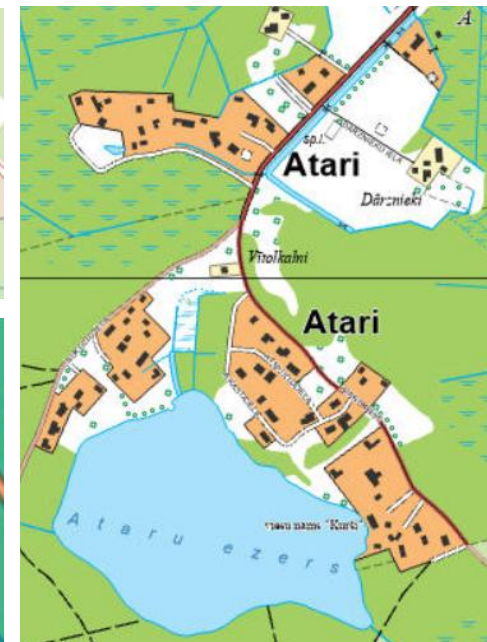
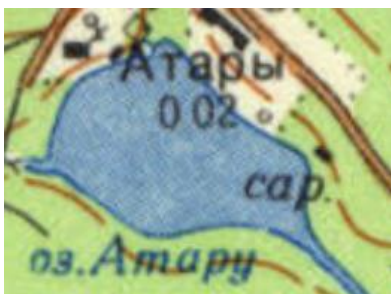
Kādu informāciju par mājvārdiem var iegūt no dažādu laiku kartēm

- nosaukums
- atrašanās vieta
- ģeogrāfiskais konteksts (daba, cilvēka radītā vide)

Jāņem vērā:

- kartes valoda
- mērogs
- laikmets
- vietvārdu atlases principi (nevienā kartē nav atrodami visi attiecīgajā laikā un vietā zināmie vietvārdi)
- iespējamās kļūdas u.tml.

Kartogrāfiskie resursi mājvārdu izpētei

LĢIA karšu pārlūks <https://kartes.lgia.gov.lv/>

Jāņa Sētas karšu pārlūks <https://www.balticmaps.eu/>

Vēsturisko karšu portāls <https://vesture.dodies.lv/>

Latvijas Nacionālās bibliotēkas karšu pārlūks <https://kartes.lnb.lv/>

Citi vēsturisko karšu resursi internetā, piem., Mapster <http://igrek.amzp.pl/>

Latvijas Valsts vēstures arhīvs (17.-19. gs. muižu plāni u.tml.)

LĢIA Vietvārdu datubāze <https://vietvardi.lgia.gov.lv/>

Valsts Adrešu reģistrs un Kadastra informācija: <https://www.kadastrs.lv/>

Daži citi (nekartogrāfiski) avoti Vidzemes mājvārdu izpētei (izmantoti šajā prezentācijā)

Dunsdorfs E. Der große schwedische Kataster in Livland, **1681–1710**. Kartenband. Melbourne, 1974.

Dunsdorfs E. Vecākā Latvijas zemesgrāmata. *Zīle*, 1965, 81.–103. lpp.

Dunsdorfs E. Vidzemes **1638**. gada arklu revīzija. 1.–4. burtn. *Latvijas vēstures avoti IV*. Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgādiens, 1938–1941.

Jakubowski J., Kordzikowski J., red. Rewizya Inflancka **1599** r. *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*. Tom XIII. Inflanty. Część I. Warszawa, 1915.

Švābe A. Die älteste schwedische Landrevision Livlands (**1601**). *Latvijas Universitātes raksti. Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātes serija*, II, 3. Rīga, 1933.

Vēsturnieka Munta Auna pētījumi – arī par mājvārdiem

Auns M. Limbažu pilsēta un mikroreģiona saimnieciskā telpa un apdzīvotība Hanzas periodā. 2017.

Pieejams: https://www.visitlimbazi.lv/lv/box/files/2018/Limbazu_Hanzas_Petijums_Auns.pdf.

Auns M. Vidzemes 1624./1625. gada arklu revīzija. Turaidas, Krimuldas un Siguldas pilsnovadi. Rīga: Zinātne, 2019.

Senākās liela mēroga kartes Vidzemei – zviedru laika muižu revīzijas plāni (17. gs. 80. gadi)

Daļēji pieejamas <https://vesture.dodies.lv/>

Origināli glabājas Latvijas Valsts vēstures arhīvā (7404. fonds)

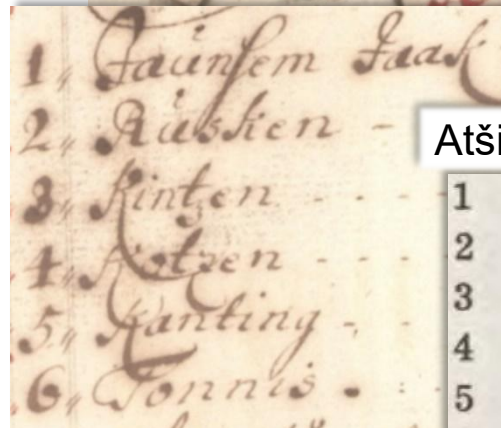
Mājavārdi ļoti reti rakstīti tieši pie mājas apzīmējuma:

Dažkārt – aiz plāna robežām:

Parasti mājas apzīmētas ar cipariem, bet nosaukumi atrodami kartes leģendā:

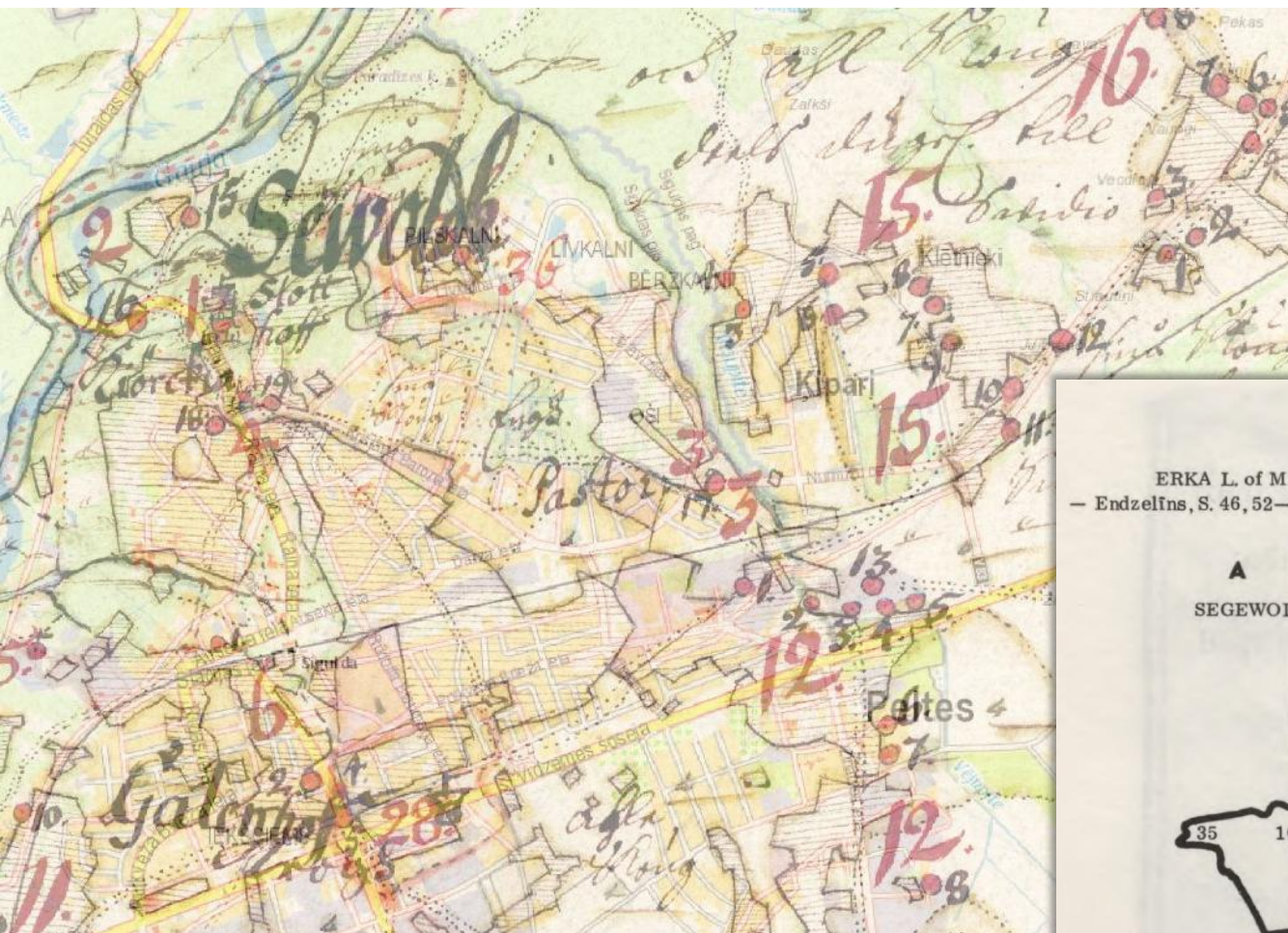

Atšifrēt palīdz E.Dunsdorfa publikācija (1974):

1	Jaunsem, Jaunsem (Jaunzemis E 100)
2	Rußeken, Ruske
3	Kintzen, Kintzen Land
4	Kotzen eller Ketchen, Kohtsche
5	Kantling, Kanting
6	Tönnis, Tönnies (Tenīss E 100)

Dunsdorfs E. Der große schwedische Kataster in Livland, 1681-1710. Kartenband. Melbourne, 1974.

T. s. «piektdaļas kartes»

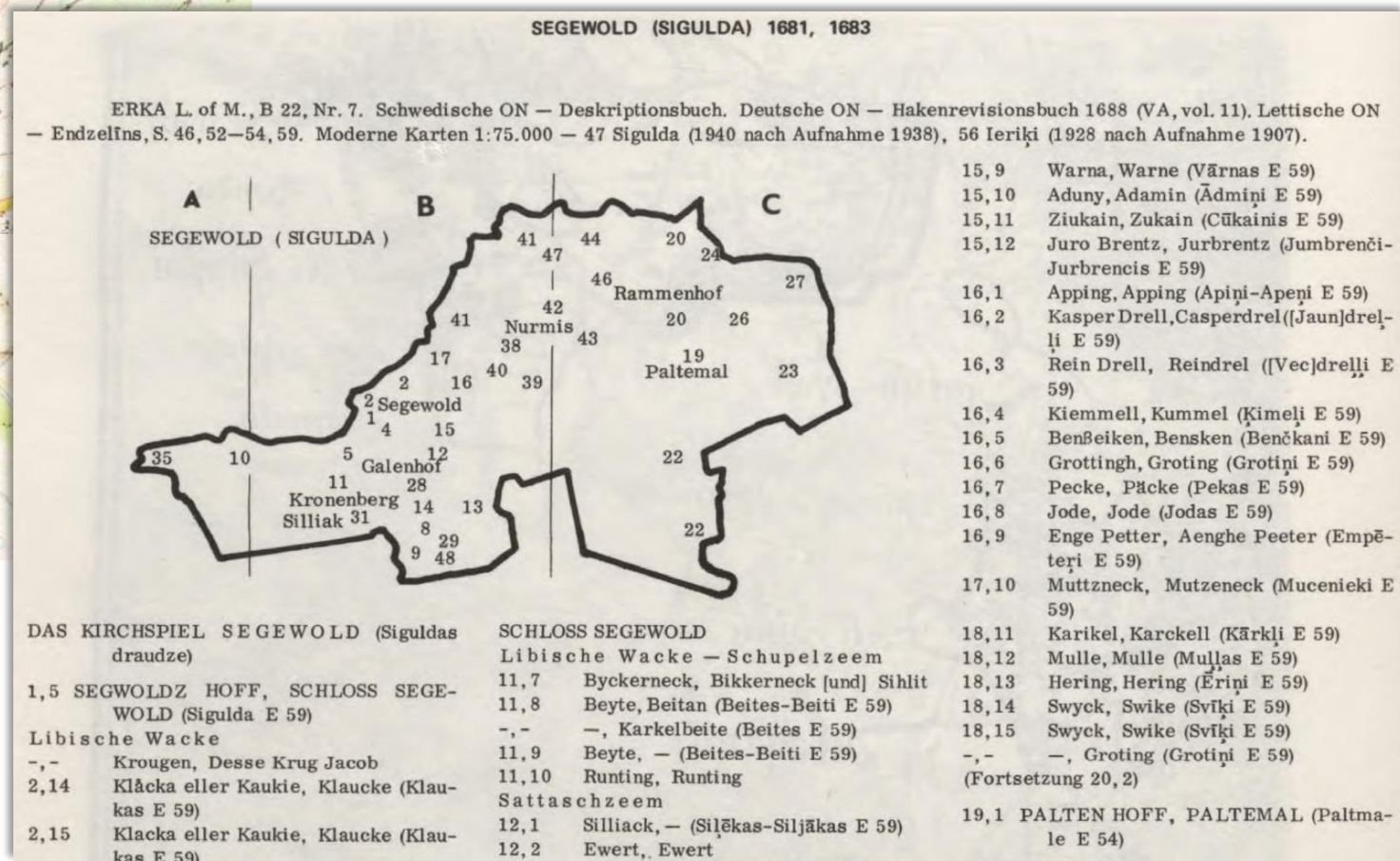

Telpiski piesaistītas 17.gs kartes
<https://www.arheologubiedriba.lv/aktulkais/2017/01/04/telpiski-piesaistitas-17-gs-kartes>

E.Dunsdorfa (1974) publicētie saraksti attiecas uz «piektdaļas kartēm». Māju numerācija šajās kartēs ne vienmēr atbilst numerācijai muižu plānos.

Mērniki vispirms zīmēja kartes 1:10 400 mērogā. Kartes apvienoja pa pilstiesām, resp. draudzēm apmēram pieckārtīgā samazinājumā. Šīs, tā sauktās, „piektdaļas kartes” bija zīmētas 1:48 000 vai arī 1:57 600 mērogā.

Dunsdorfs E. Lielvidzemes kartes 17. un 18. gs. Melburna, 1986, 19. lpp.

Dunsdorfs E. Der große schwedische Kataster in Livland, 1681-1710. Kartenband. Melbourne, 1974.

Iespējas kartēt nekartogrāfisko avotu datus

Endzelīns J. Latvijas vietu vārdi (1922)

- nosacījums – ja zināma atrašanās vieta (piem., saraksts ar jau zināmiem objektiem; ja ir atrašanās vietas apraksts)
- precizitātes jautājums (cik liela mēroga kartē objekts jāsameklē, cik precīzi jāatzīmē)

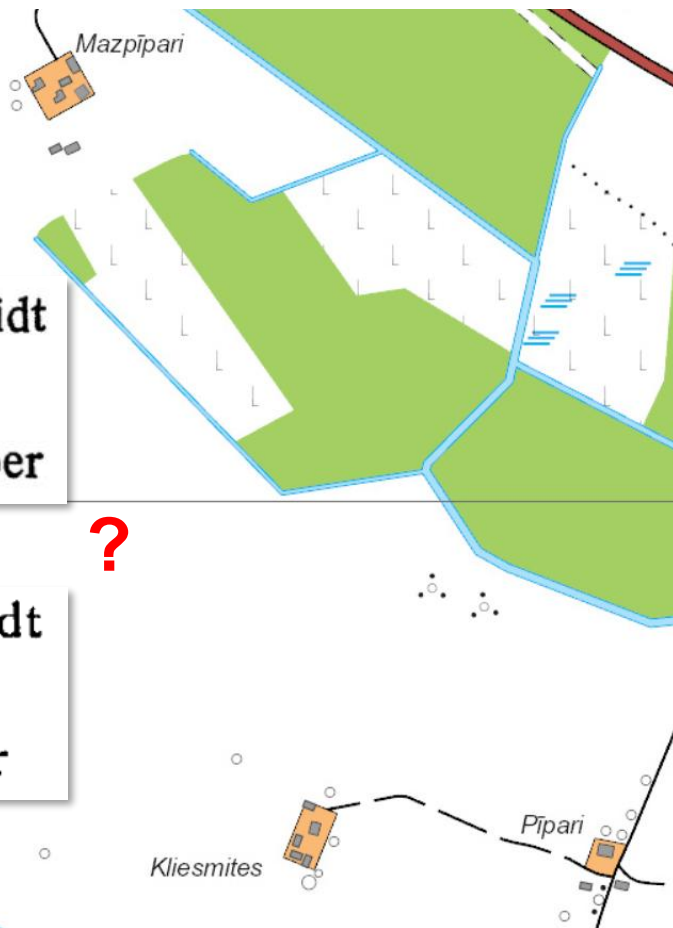
1599

Jaen Kleinschmidt
Thomas Piper
Bartelmeuß Piper

1601

Jan Klynszmedt
Tomas Piper
Bertmes Piper

?

vainižu pag.; iedzīv. — vainižnieki². E. 1922
aņķa, āžkalns, bedrītis, dreīmanis, ērnestiņš, gārša, iēsal-kāja,
jaunkalns, kan'deris, kan'der-bērziņš, k.-eglte, k.-liepiņš, k.-mež-
ciems, k.-miēzis, k.-muižnieks, k.-paegle, k.-paleja, k.-priedīte,
k.-rācenis, k.-rijnieks, k.-stūrītis, k.-uōžuols, klētnieks, klišsmits,
kloka, kokiņš, kraūlis, kroca, kungkalns, ķenis, ķika, ķīts, „laiga“,
mēlka, mežpēris, mūrnieks, peņne, pē(r)piņš, pīpars, reīnis, rīme-
ris, sērkuls („sēlkuls“), sušķi, suōķis, telši, uša, vilekšņi, villītis,
vilpis; vainiži.

Latvijas armijas topogrāfiskā karte M 1:75 000 (1922-1940)

Katram avotam sava specifika

Die Modesche wacke

Gayke **1601**

Lelas Kickulls
Pildesen
Tilgalam
Pupuram
Widelan
Lelam Zimpanam¹
Masse Zimpenam
Meylde
Wazam
Kicksam
Silteme
Gerrescham
Meyers
Asserglam
Derwack
Bruwelem
Birsegallam
Arniß
Kilte
Schlastem
Ander Schlastem
Turpem
Kieß
Karklin
Hinkenen
Purmalle
Spruggullam
Sassen

Petermanß
Suckem
Dronem
Dutzell
Jaunenem
Dirmanem
Wikam
Schlaweschen
Rentzam
Krewenam
Ulke Mate
Weltes
Beckmans
Herman
Schuppan Zippen
Kelpem
Auxsche
Peische deells
Geiseman
Puse
Kelgutem
Andrenam
Kempen
Schwirsens¹
Badtsen
Weite deells
Jurgpho
Sirnen
Kippens²
Leppanem
Gaißlen
Tose

Lai gan **1601.** g. sarakstu precīzi kartēt nav iespējams, ļoti daudzus mājvārdus (?) var identificēt jaunāko laiku kartēs. Tomēr tas vēl nenožīmē, ka 1601. gadā minētās mājas atradās tieši turpat.

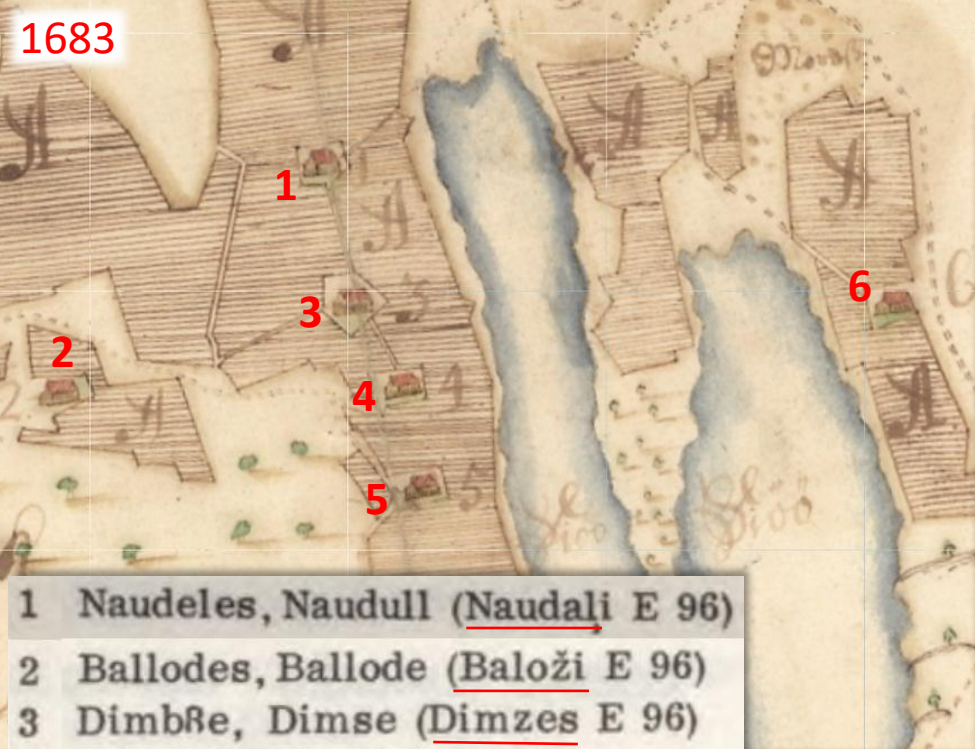

2026

Cik seni var būt mājvārdi?

1683

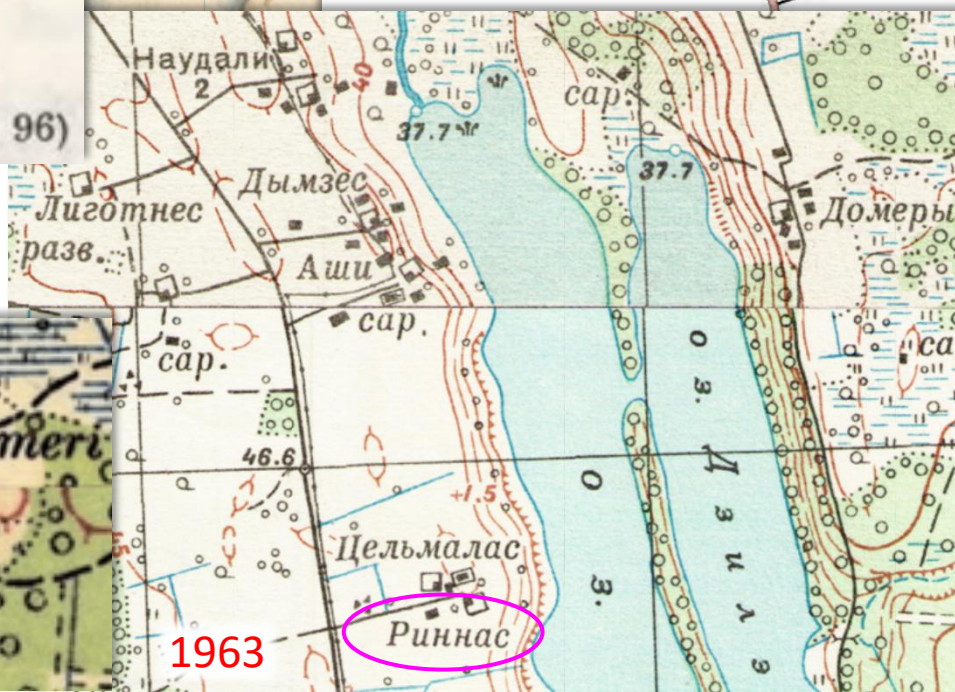
- 1 Naudeles, Naudull (Naudaļi E 96)
- 2 Ballodes, Ballode (Baloži E 96)
- 3 Dimbše, Dimse (Dimzas E 96)
- 4 Ask, Aasche (Ašus E 96)
- 5 Rynne, Rinne (Rinnas E 96)
- 6 Dremer, Dohmer (Domeri E 96)

(Dunsdorfs 1974: 68)

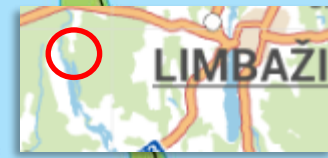
Daudzi mājvārdi saglabājušies vismaz kopš 17. gs. beigām

1930

1963

LIMBAŽI

1683

Gipslavas

Madlieni

Peipe

Maotens

Krimpe

Tillgall

Staiņi

Staine

Klambergi

Klamberg

Kadder

Veckaderi

Jaunkaderi

Gibēni

SIGULDA

SIGULDAS NOVADS

Allaži

Suda

More

Gipslavas (z)
Gibslau
Madlen
Madlieni

Peipe

Schöneck Hoff

Tillgall

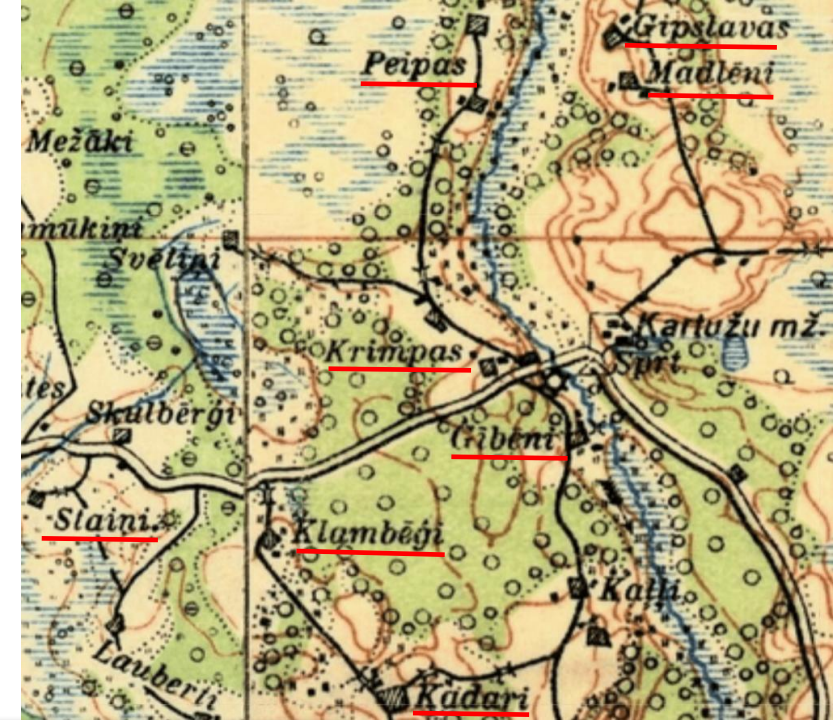
Gibēni
Gibban

Staigi (z)

Skilter
Staine

Klamberg
Klambergi

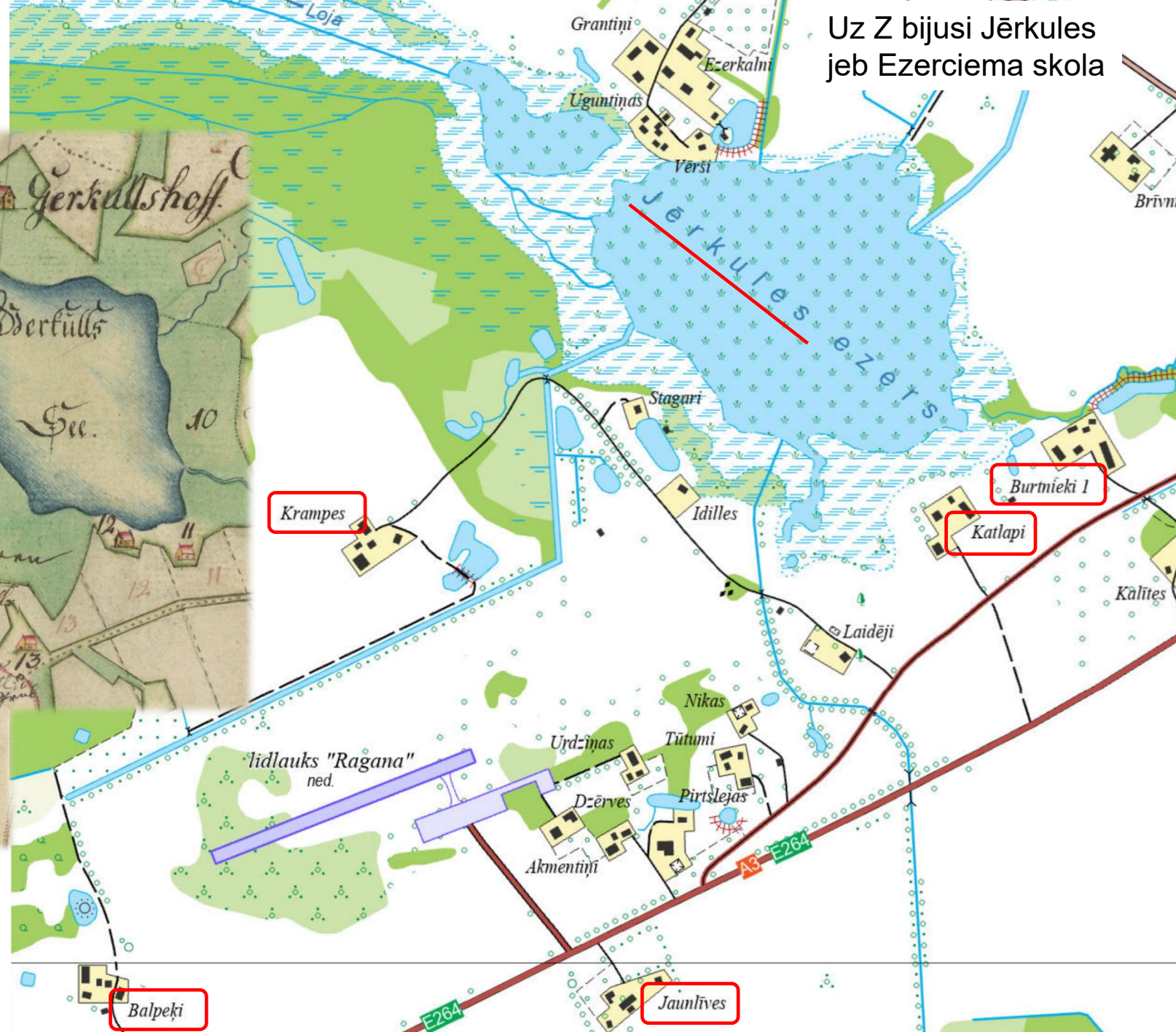
Jaunkaderi
Veckaderi
Kadder

Jērkules ezera apkārtnē saglabājušies daudzi 17. gs. mājvārdi

Uz Z bijusi Jērkules jeb Ezerciema skola

Jērkules muižas plāns.
1780. g. kopija no 1683. g. plāna.
LVVA 7404 f. 1.apr. 147.l.

11 Burtņek.
12 Kattlap.
13 Sander Girt.
14 Baltepeck.
15 Krampe.

1798

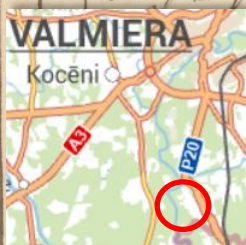
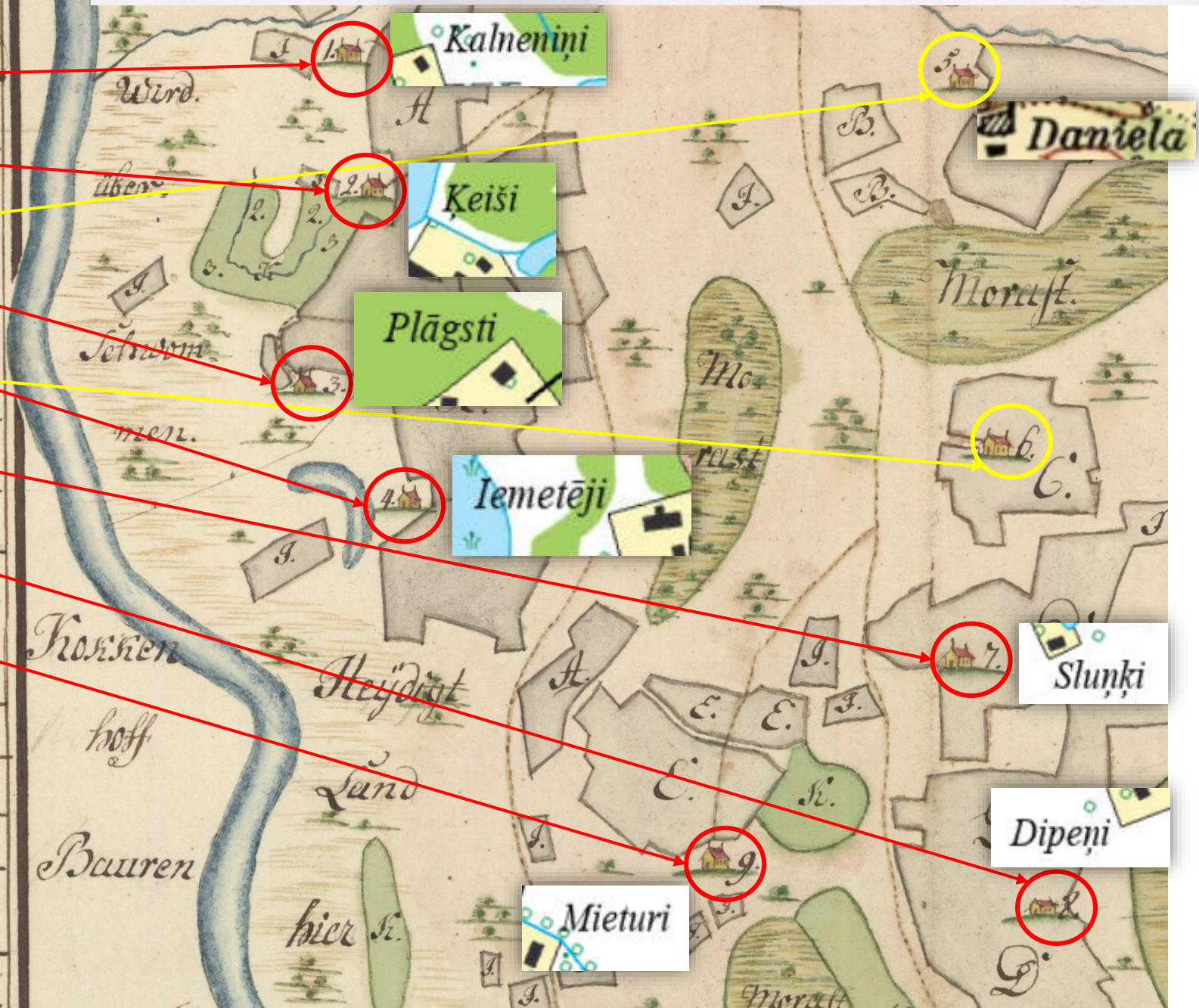
1839

Kaugurmuižas plāns. Kopējis O. G. Dreijers no O. Bergmaņa 1681.g. sastādītā plāna. 1795

Beschreib:

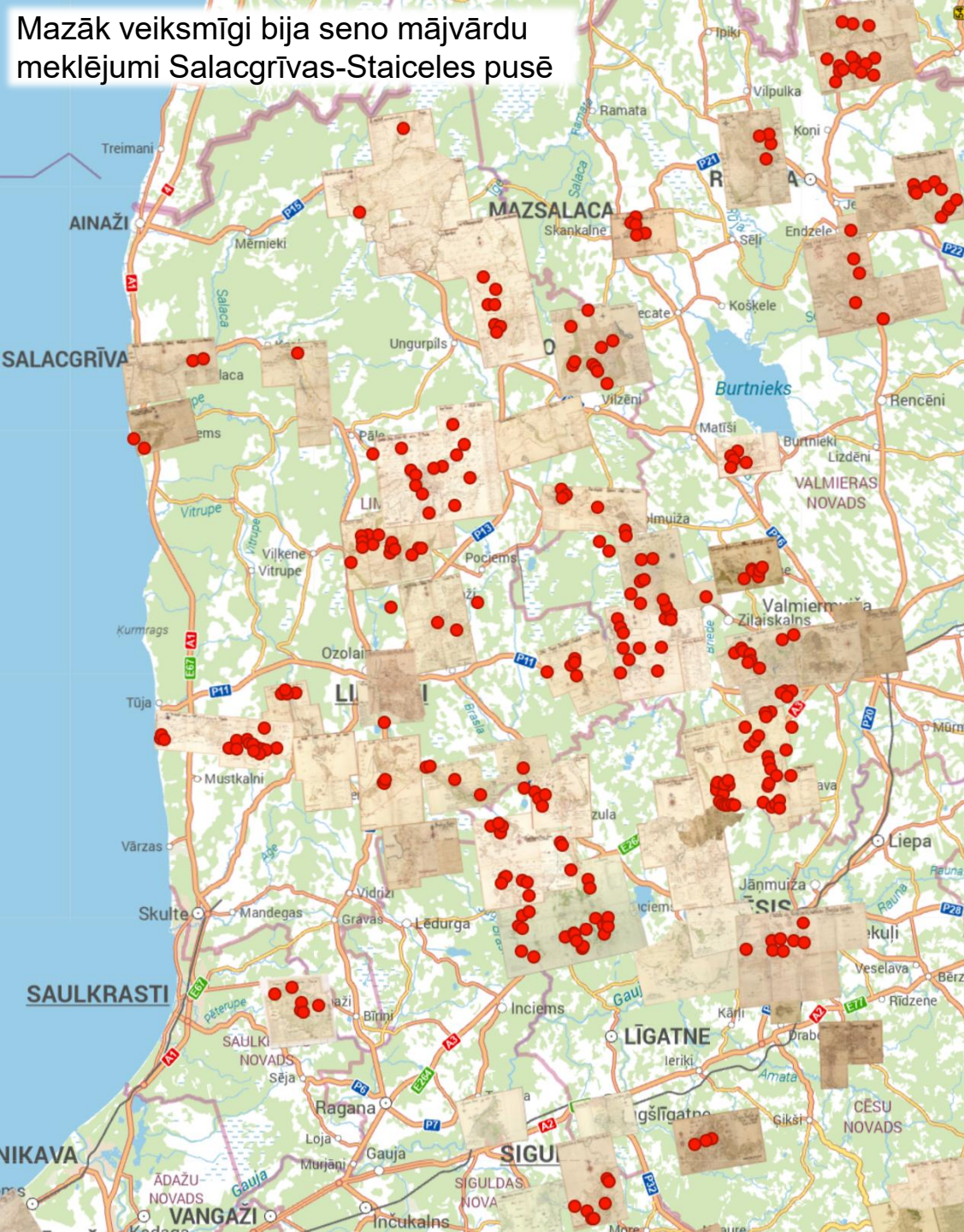
	Litt A	Litt B	Litt C	Litt D	Litt E	Litt F	Litt G	Litt H
1. Aunings	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Neysse.	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Rackste.	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Emety.	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Daniel,	Litt B. 114.	—	—	—	—	—	—	—
6. Ergel,	Litt C. 10.	—	—	—	—	—	—	—
7. Schlumcke)	—	—	—	—	—	—	—	—
8. Dyppen,	Litt D. 57½	—	—	—	—	—	—	—
9. Metor,	Litt E. 15.	—	—	—	—	—	—	—
10. Wolmarrijngs,	Litt F. 11½	—	—	—	—	—	—	—
11. Wudings.	Litt G. 12½	—	—	—	—	—	—	—
12. Rudentings,	Litt H. 13½	—	—	—	—	—	—	—
13. Ausche,	—	—	—	—	—	—	—	—
14. Wahle	—	—	—	—	—	—	—	—

Wohlgeachtliche Herren Ackerland

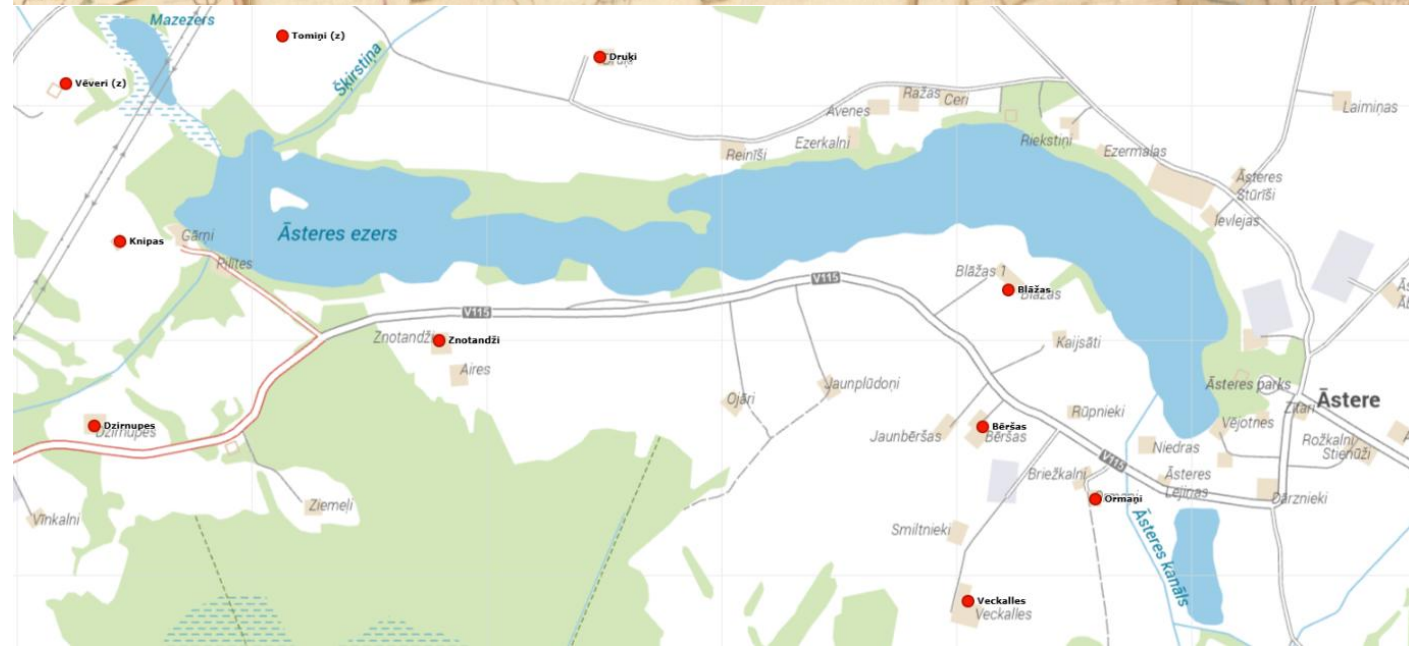

Labi saglabājušies seni mājvārdi pie Valmieras (ar dzeltenu atzīmēti izzudušie mājvārdi). Tomēr māju izvietojums šķiet mainījies.

Mazāk veiksmīgi bija seno mājvārdu meklējumi Salacgrīvas-Staiceles pusē

Kopumā no 17. gs. beigām saglabājušos mājvārdu ir diezgan daudz (meklēts tika kartēs, kas pieejamas <https://vesture.dodies.lv/>)

Staiceles nosaukuma stāsts

Rudens pēcpusdiena Staiceles ciemā // *Tālavietis*, 25.11.1943.

Vien-
tuļā Staiceles krodziņā, kas atradās uz Salacas krasta, dzīvoja gara auguma zviedriete — atraitne Berklunde, kuŗa bija iesaukta par Staiceli.

Divas
Staiceles

"Staiceles", Matīšu pag.,
Valmieras nov.

Balode L., Bušs O. No Abavas līdz Zilupei. Vietvārdu cilmes īsā vārdnīca. Rīga, 2015, 222.-223. lpp.:

taču ar pilsētas nosaukumu gan viņai, pat ja tā bijusi reāla persona, nekāda sakara nav bijis – to pierāda fakts, ka jau 1681. g. te pierakstīts zemniekmāju nosaukums *Staitzel* jeb *Stausel*.

Turklāt analogisks mājvārds *Staicele* zināms arī no kāda cita Ziemeļvidzemes pagasta – Bauņiem, un Bauņos 1638. g. revīzijā pierakstīts personvārds *Thomas Staitzell*.

(tagadējais
Matīšu pagasts)

Kā Staicele ieguva savu vārdu
Ir dažādi nostāsti.

1) Viens no tiem, ka Staiceles ciemats savu nosaukumu dabūjis no sievietes vārda vai uzvārda, kura Ziemeļu kara laikā (1700 – 1740) kopā ar savu vīru karakungu bijusi pārcēlēja pār Salacas upi pie mūsdienu Staiceles. Pēc izcelsmes viņi bijuši zviedri.

2) Bijušais staicelietis Uldis Landsmanis zina stāstīt, ka šajā vietā kopā satekot un krustojoties daudzi ceļi, un tāpēc arī šāds nosaukums.

3) Bet staiceliete Lonniņa Tama ne pastāstīja, ka vēl ilgi pirms strādnieku ciemata uzbūvēšanas netālu no ceļu krustojuma bijis krogs. Krodziņiece pēc tautības esot bijusi zviedriete ar uzvārdu Staicele. Tad, kad krogā saimniekojusi Staicele, šajā upes krastā vairāk māju neesot bijis. Visapkārt šalcis tikai mežs.

Megris J. Pa Salacu kuģojuši vikinci // *Neatkarīgā Cīņa*, 15.06.1993.

Staicele (1)

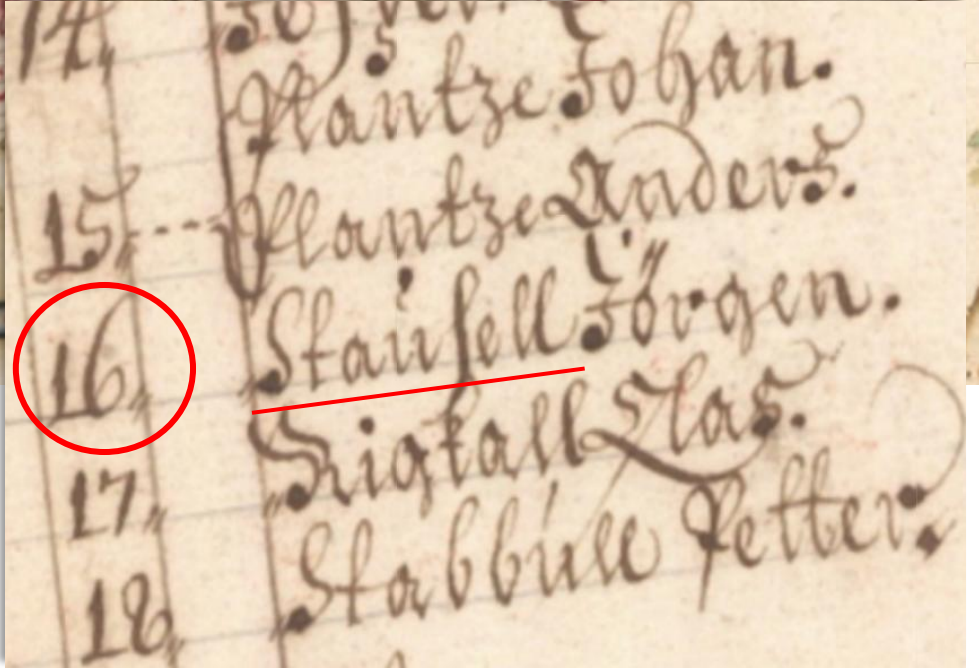
Saul Zeem	
15,12	Jane, Jahne
-,-	-, Jahne
15,13	Schame, Schone
15,14	Jesper, -
15,15	Plantze, Plantsche (Plancis E 103)
-,-	-, Plantsche (Plancis E 103)
15,16	<u>Stausel, Staitzel (Staicele E 103)</u>
15,17	Rigkall, Rigal (Rīgalis E 103)
15,18	Stabbull, Stabbul
15,19	Krogh, -

1683

1839

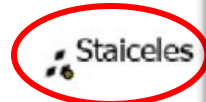
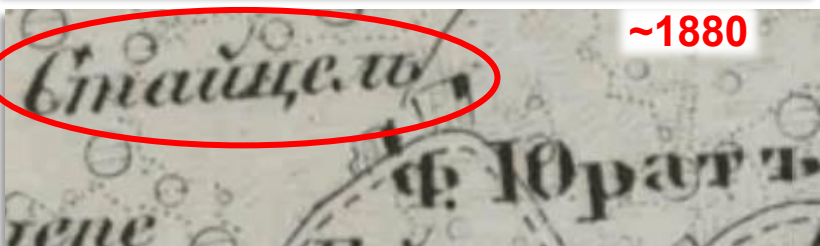
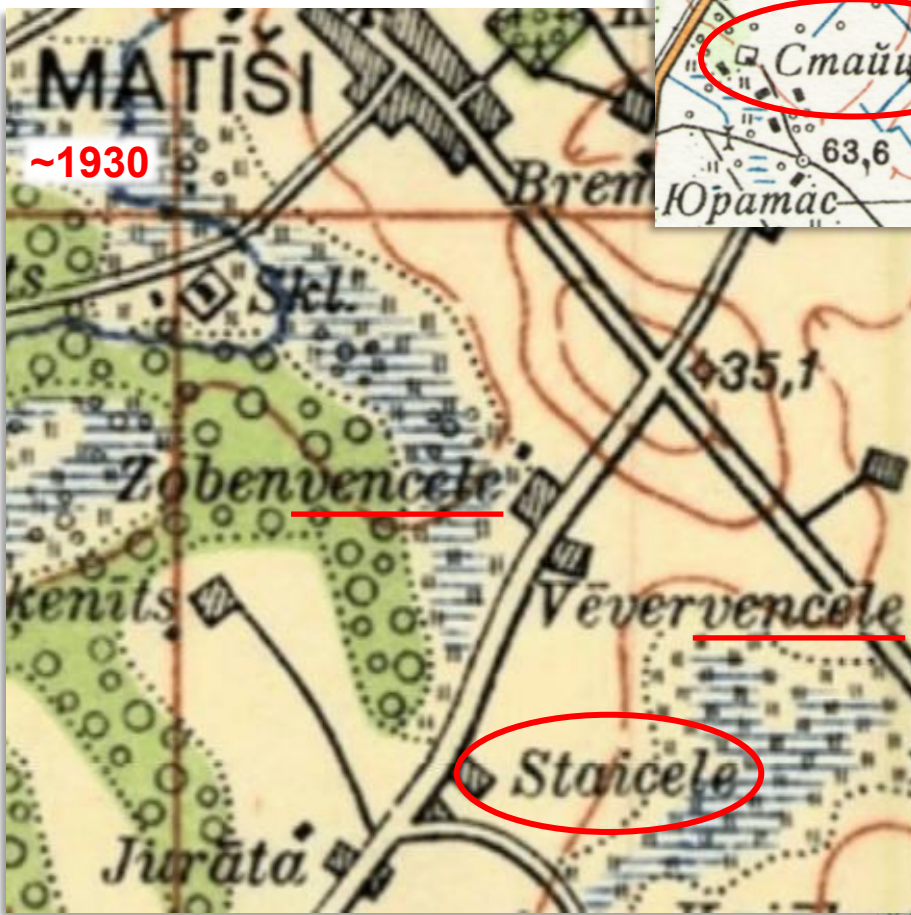
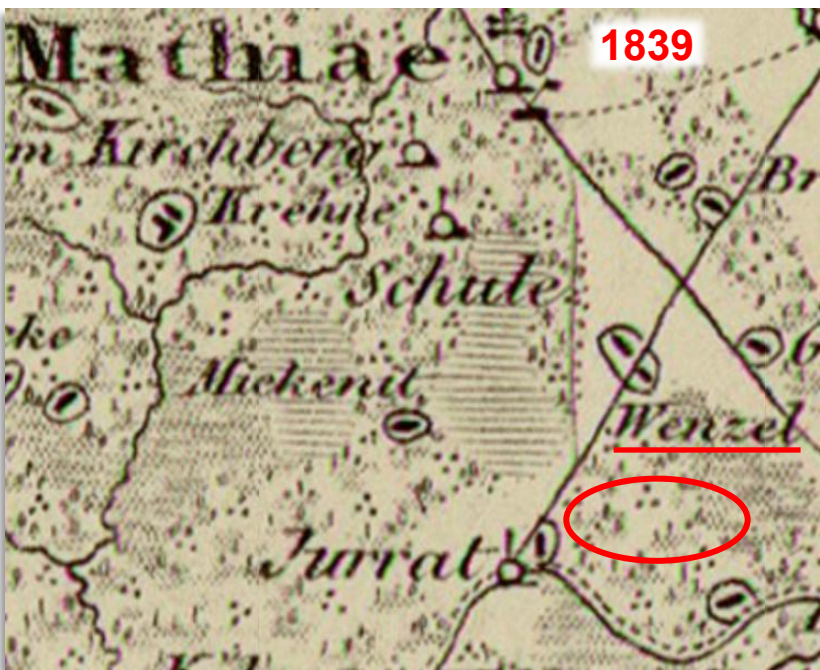
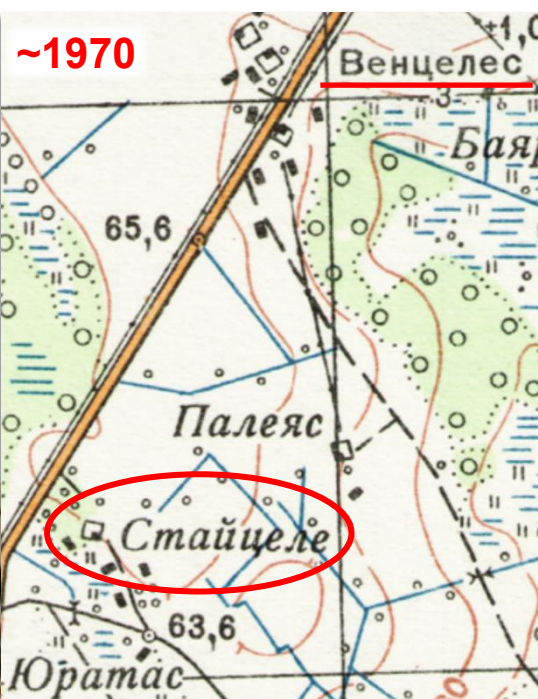
Staiceles pilsētas vietā 1683. gadā bijis Saul ciems ar dažām mājām, no kurām vienu var atpazīt kā *Staiceli*. 1839. g. kartē jau atzīmēts ciems ar šādu nosaukumu.

Staicele (2) ...un Vencele

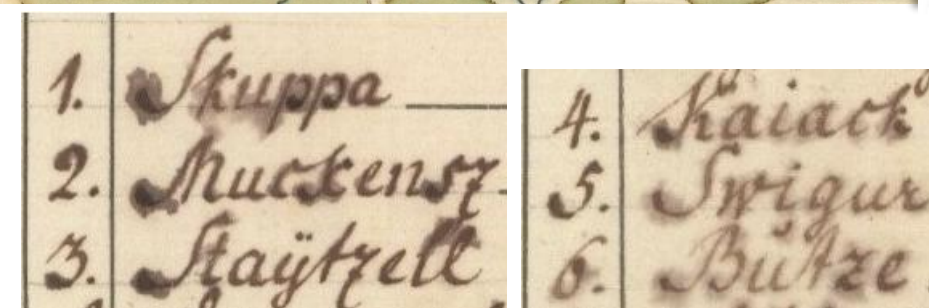
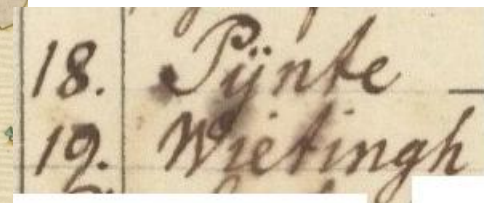
DAS KIRCHSPIEL MATTHIAE	1683
16,1	Skupe, Skupe ([Maz]skūpa E 89)
16,2	Mutneck, Mickenit (Miķenītis E 89)
16,3	<u>Steitzell, Staitzell</u> (Staicele E 89)
17,34	<u>Wentzell, Wentzel</u> (Vencele E 89)

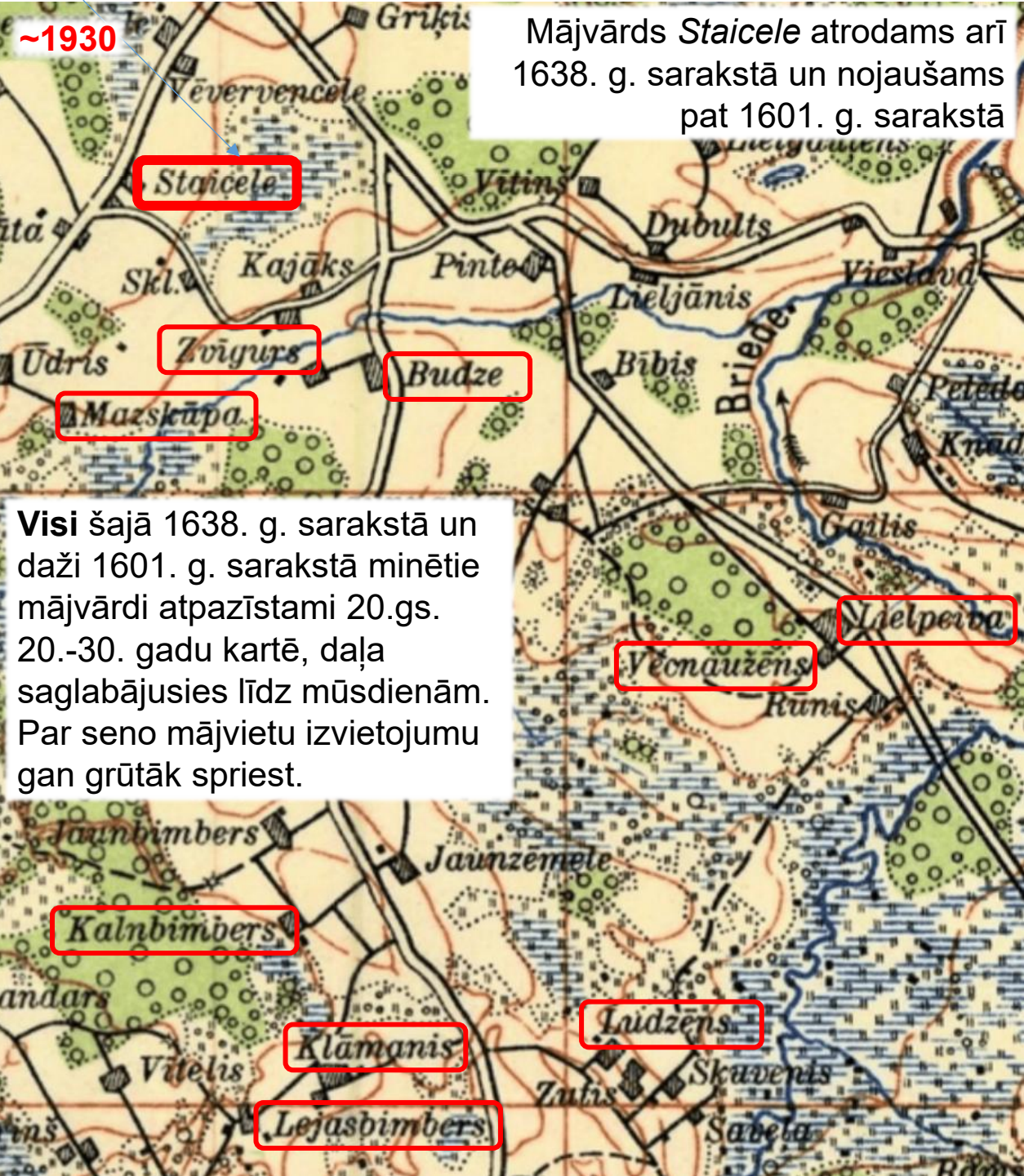
Staitzell

Mājvārds saglabāties Kadastrā kā īpašuma nosaukums

Šīs Staiceles apkārtnē liela daļa seno mājvārdu saglabājušies līdz mūsdienām,
t. sk. *Miķenīts* – meža nosaukumā, *Mazskūpas* un *Staiceles* – īpašumu nosaukumos

1638

26. Lubbert Lutzenn ein erbpaup hat 1/4 und ar fueß undt zahlt seine gerechtigkeit, Seet a ge... habern 1 k. weitzen 1 k. leinsamen, 1 k kinder, 1 pferdt, 1 kueh, 1 Ochsen keinen einwohne

27. Thomas Klamann ein erbpaup sitzt ufm 1/4 rechtigkeit davon, Seet 1 1/2 l rog. 8 k gerst keinen 1 1/2 k. leinsamen, 1 k. erbsenn einwohner noch knecht.

28. Thomas Leißbimber ein erbpaup aber vom 1/2 undt gehorchet v 1 1/2 l. habern, 1 k. weitzenn 2 k von 10 Jahren 2 pferd. 2 k einwohner.

29. Thomas Kalnebimber zahlt aber und gehorchet vom 2 k. leinsamen 2 k. erbsenn, und 18 Jahren, 2 pferde, 2 k noch knecht.

30. Jahn Skupe ein erbpaup men davon, Seet auß 1 1/2 l. rog leinsamen, 1 kl. erbsenn, hat k wohner, 1 knecht.

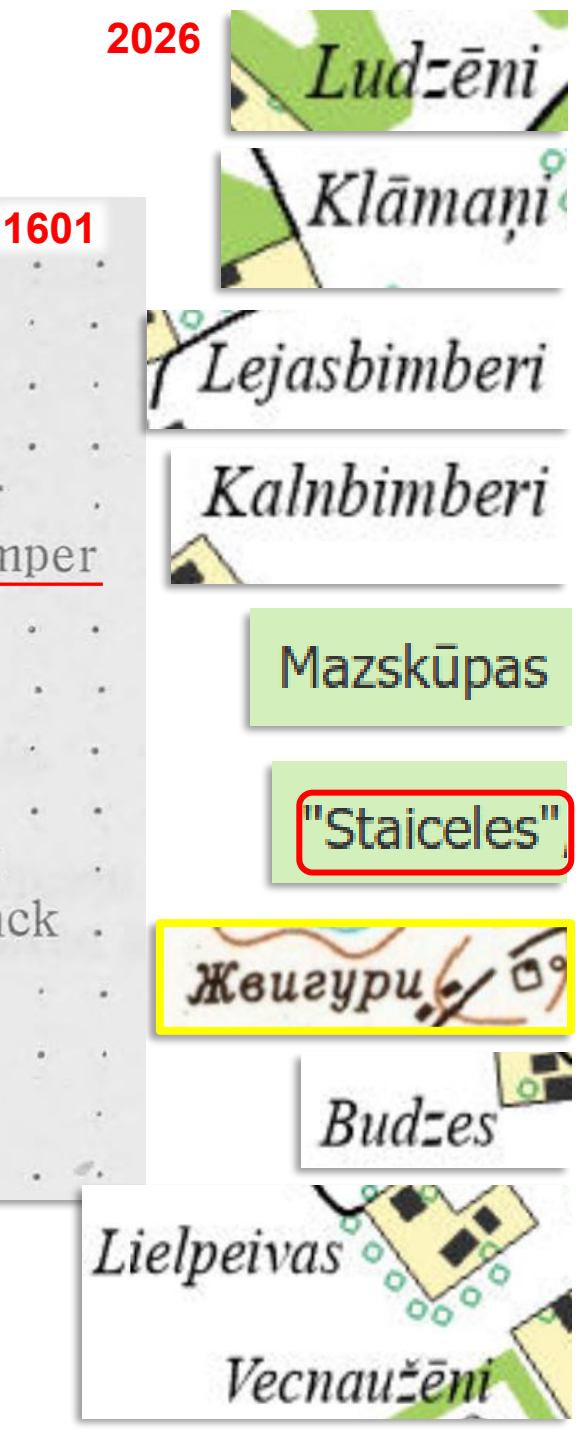
31. Thomas Staitzell ein erbpaup chet vollkommen, Seet 1 1/2 l. 2 k. leinsamen, 2 k. erbsenn, h 1 kuehe 1 kalb, keinen Einwohner

32. Hermen Schwigur von gehorchet wochentlich zue fueß 1 1/2 l. gerst. 1 l. habern 1 k. Sohn, 1 pferd, 1 kueh weder e

33. Jacob Butze ein erbpaup Seet 1 1/2 l. rog. 1 l. gerst. 4 k. 1 Sohn Matz von 20 iahren, 1 noch knecht.

34. Hanß Peiwr ein Churlender hat 10 iahr 1 horchet undt zahlt vom 1/2 haken vollkommen, Se gerst. 1 l. haber. 1 k. leinsamen, 1 k. erbsenn, hat bert von 15 Jahren, kein pferdt, 1 kueh 1 kalb, ke einen Jung.

35. Casper Nauße ein erbpaup wohnet uf 1 ha horchet aber vom 1/2 hakenn, Seet 2 l. rog. 1 1/2 l. g

Pa seno nosaukumu pēdām Ainažu-Salacgrīvas pusē

Cērpenu ciema vārds pārceļojis uz bijušā *Norciema* teritoriju kā mājvārds **Cērpene**. Par **Norciem**u vēl atgādina upīte **Noriņa**. Arī **Klimpas** un **Punči** ir seni mājvārdi.

Das dorff Nortz

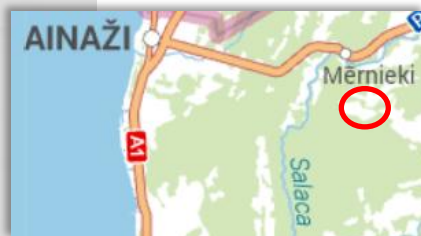
Lale	1/2
Wewer	1/2
Tönninge	1/4
Nazke	1/4
Ponntuß	1/4
Jurgen Bauschke	3/4

1601

Das dorff Zepenn

Kanniß	1/2
Selle Peike	1/4
Lukaß	1/2
Summa haken	1 1/4
Gesinde	3
Lateris haken	11 1/8
Gesinde	30

Jane Hanns	1/4
Kreyll	1/4
Massing	1/4
Schinne Matz	1/4
Barteldt Kauß	1/4
Andreas <u>Klimpe</u>	1/2
Hans Kauß	1/4
Heinrich Kauß	1/4

Cērpenu ciemā (*Zepenn*→*Zephen/Zæphen*→*Zehrpen*→*Zerpen*) 1624. gadā bija trīs sētas ar vienādu nosaukumu – *Picka*, savukārt senāk bijušas 6 saimniecības. Trīs *Picke* saimniecības ciemā reģistrētas arī Lielā zviedru kadastra laikā 1683. gadā, bet kopā tobrīd ciemā bija 9 sētas. Ciems atradās ap 9 km uz austrumiem no Ainažiem, Salacas krastā, tagadējo Mērnīku tuvumā. Salacas upe dalīja ciemu divās daļās – labajā krastā bija piecas, kreisajā – četras sētas; diemžēl neviens no senajiem mājvārdiem vairs nav saglabājies. Aptuvenu kādreizējā ciema vidū iezīmē tilts pār Salacu.

Norciemā 1624. gada revīzijas laikā bija viena 1/4 arkla liela saimniecība, bet senāk tur bijušas trīs sētas un vēl trīs t.s. vienkāji. 17. gadsimta beigās Norciemā pastāvēja 6 zemnieku saimniecības un mežsarga sēta. Norciems lokalizējams ap 2 km uz dienvidaustrumiem no Cērpenu ciema. Tagadējie “Punči” (*Punß/Puns*) iezīmē tā austrumu galu, Klimpas (*Klimpe*) – rietumu galu.

(Muntis Auns, 2017: 120)

Mājavārdi (?) 1420.-1530. gada Rūjienas novada zemesgrāmatā

Dunsdorfs E. *Vecākā Latvijas zemesgrāmata. Zīle: apcerējumi par Latvijas vēsturi un sadzīves problēmām.* [Stokholma:] Daugava, 1965, 81.–103. lpp.

«Katrai mājai ir vairāki vārdi. Pirmais vārds attiecas uz 1420.-1450. gadu. Virs tā uzrakstītais vārds attiecas uz 1450.-1480. gadu, bet trešais vārds – uz 1530. gadu.»

(Dunsdorfs E. Rūjienas vēstures meti. In: Alberings L., Līcis E. Rūjiena: kultūrvēsturisks pārskats par Rūjienas pilsētu un novadu. [Zviedrija]: Ziemeļblāzma, 1978, 29. lpp.)

Liela daļa no zemesgrāmatā minētajiem ~400 īpašvārdiem ir nepārprotami personvārdi, no kuriem daudzi arī atkārtojas:

Andres, Antsi, Bertoldt, Clawes, Jacob, Jans, Janus, Jany, Hanns, Hermann, Hincke, Hinrich, Marck, Martin, Matthi, Mickell, Pawel, Peter, Simonn, Tomas u.tml.

Starp pārējiem varētu būt daudz senu pirmskristīgo personvārdu:

Lemmi, Lemmitu, Lembis, Ilmalembi, Jalembi, Holembi, Toyuelembi, Villilembi, Walembi, Caibas, Keibe, Cullie, Cullike, Draute, Geyde, Gibbele, Igate, Melicke, Melitu, Immy, Immotu, Ickelem, Ilmalem, Ilmedoywo, Ylu, Lullie, Meldow, Meldoiuo, Stallecke, Tousie, Vibade, Vibeit, Viteike, Warsede, Lenewatcko, Ramky, Raucepp, Ruckul, Valdemas, Villidow, Virnoude, Vitacke, Dranslowe, Namslow, Slaweke, Slawese, Jounedote, Ramdote, Staldote u.tml.

Lediger vnci	Lediger vnci 4 1/2	
Sussi	Sussi	
Villika	Villika	
Munth	Munth	
Hanns	Hanns	
Ylu	Ylu	
Lemmitu	Lemmitu	
Polcumny	Polcumny	
Lemmitu	Lemmitu	
Culpene	Culpene	
Andres	Andres	
Jalembi	Jalembi	Perna
Poppe	Poppe	
Keuenpoicke	Keuenpoicke	
Andres	Andres	
Villika	Villika	Jans
Antsi	Antsi	
Cullike	Cullike	
Bertoldt	Bertoldt	
Lemmi	Lemmi	
Villeme	Villeme	
Vastauent	Vastauent	
Hille	Hille	
Pucepp	Pucepp	
Thomas	Thomas	

No **150** senajiem mājvārdiem (?), kas attiecas uz Rūjienas novadu, E. Dunsdorfs (1965: 87–88) atradis 17 atbilstes vietvārdos 20. gs. 30. gadu kartē un J. Endzelīna vietvārdu sarakstā (1922). Pārbaudot un papildinot šos atradumus atbilstoši mūsdienu vietvārdu datiem, iegūstam mazliet vairāk iespējamo atbilstmju:

Brocko (1450) – **Brākšas** (Ķonu pag.)

Caibas (1420) – **Kaibas** (Jeru pag.)

Corbeleenn – **Ķirbēni** (Ipiķu pag.)

Cullika (1450) – **Kuļķini**, **Kuļķinupīte** (Lodes pag.)

Hargus (1420) – **Arakste** (Lodes pag.)

Henneith – **Enči** (Lodes pag.)

Idwe – **Idus** (Sēļu pag.)

Immotu (1450) – **Ilmetes** (izzudis)

Kaucko (1450) – **Kaukas** (Naukšēnu pag.)

Kirgenn (1530) – **Kurģi** (Ērgemes pag.)

Kock (1450) – **Kokas** (Jeru pag.)

Lediger (1450) – **Lode** (Lodes pag.)

Lembi (1420) – **Limbas** (Naukšēnu pag.)

Lemmitu (1420) – **Lammika** (Lodes pag.),
Lambikas (Naukšēnu pag.)

Moysenick (1420) – **Vecmuižnieki** (Sēļu pag.)

Noucens (1530) – **Naukas**, sal. **Naukšēni**

Pantea wacka – **Pantene** (Sēļu pag.)

Pick (1530) – **Pīkas kalns** (Naukšēnu pag.)

Poge (1450) – **Puigas** (Lodes pag.)

Poppe (1420) – **Pēpa** (D no Lodes)

Prexadde (1450) – **Priecari** (Vilpulkas pag.)

Punck (1530) – **Punkas** (Jeru pag.)

Ruckul (1530) – **Rukuļi** (Ipiķu pag.)

Sussi (1450) – **Sausaiskrogs** (Lodes pag.)

Vicke (1450) – **Viķis**, **Viķkalni** (Lodes pag.)

Šie vietvārdi ir stipri izkaisīti, ne visi attiecīgajās vietās pārliecinoši pastāv kopš 15.–16. gs.

Mājvārdu mainība un centieni to mazināt

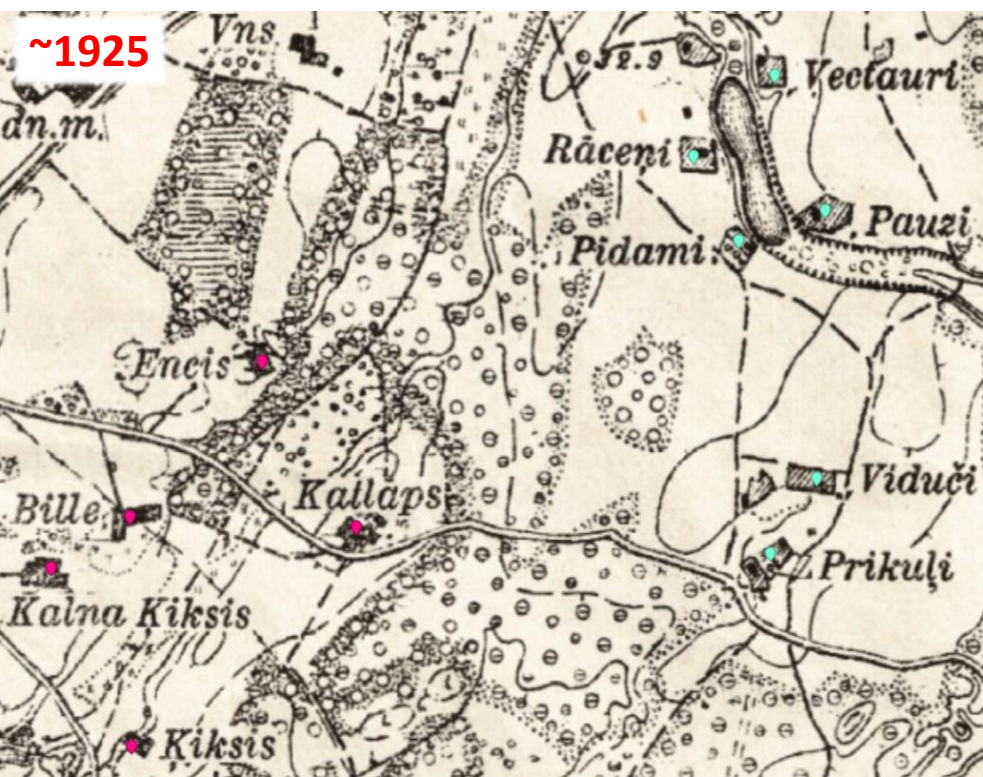
Kā redzams no paša dokumenta, mājvārdus mainīja. Kad saimnieka dzimta izmira sērgās vai atstāja mājas kaŗa vai citas nelaimes dēļ, jaunais saimnieks nāca ar savu vārdu. Septiņpadsmitā gadsimtenī zviedru valdība šādu rīcību aizliedza, jo tā administrācijai sagādāja neērtības.

Dunsdorfs E. Rūjienas vēstures meti // Alberings L., Līcis E. *Rūjiena: kultūrvēsturisks pārskats par Rūjienas pilsētu un novadu*. [Zviedrija]: Ziemeļblāzma, 1978, 29. lpp.

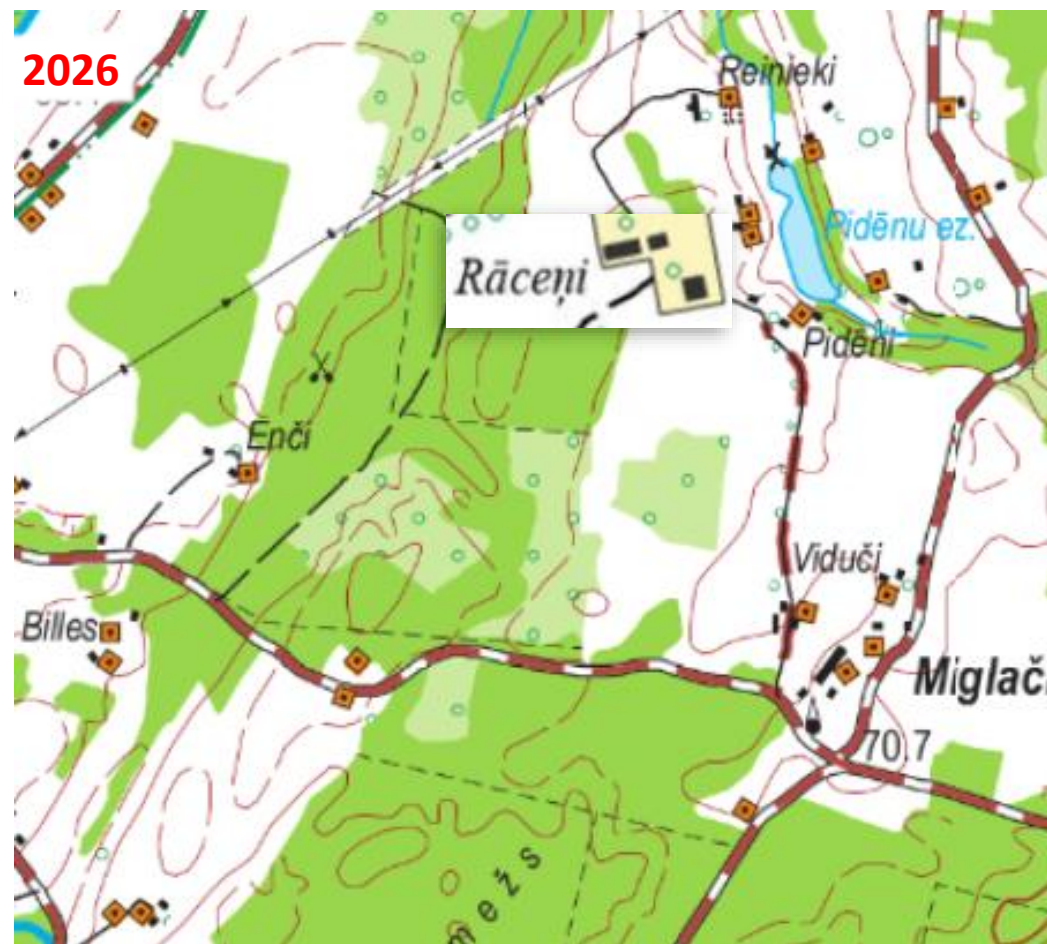
Tendence paturēt administrācijas sarakstos dokumentēto mājvārdu 16. gs. dokumentos izpaužas divkāršos mājvārdos. Piemēram, Turaidā 16. gs. vidū ir atzīmētas mājas *Laurenz Bewerweten*, Vainižos — *Claus Andreck weten*, Katvaros — *Clawes jaunes wirs Temkyn weten* un taml. “*Weten*”, protams, nozīmē “vieta”.

Dunsdorfs E. Vidzemes mājvārdu vecums // *Arhīvs: Raksti par latviskām problēmām*. III. Melbourne, 1975, 44. lpp.

ne tikai 17. gadsimtā, bet arī jaunākos laikos

Kopumā 20.-21. gs. Rietumvidzemē mājvārdu izmaiņas nav tik lielas, ka tās traucētu atpazīt apvidu. Taču kāda šīspuses īpatnība laika gaitā ir zudusi – **mājvārdi vienskaitlī**.

Mājavārdi vienskaitlī un daudzskaitlī 20. gs. 20.-30. gadu kartē M 1:75 000

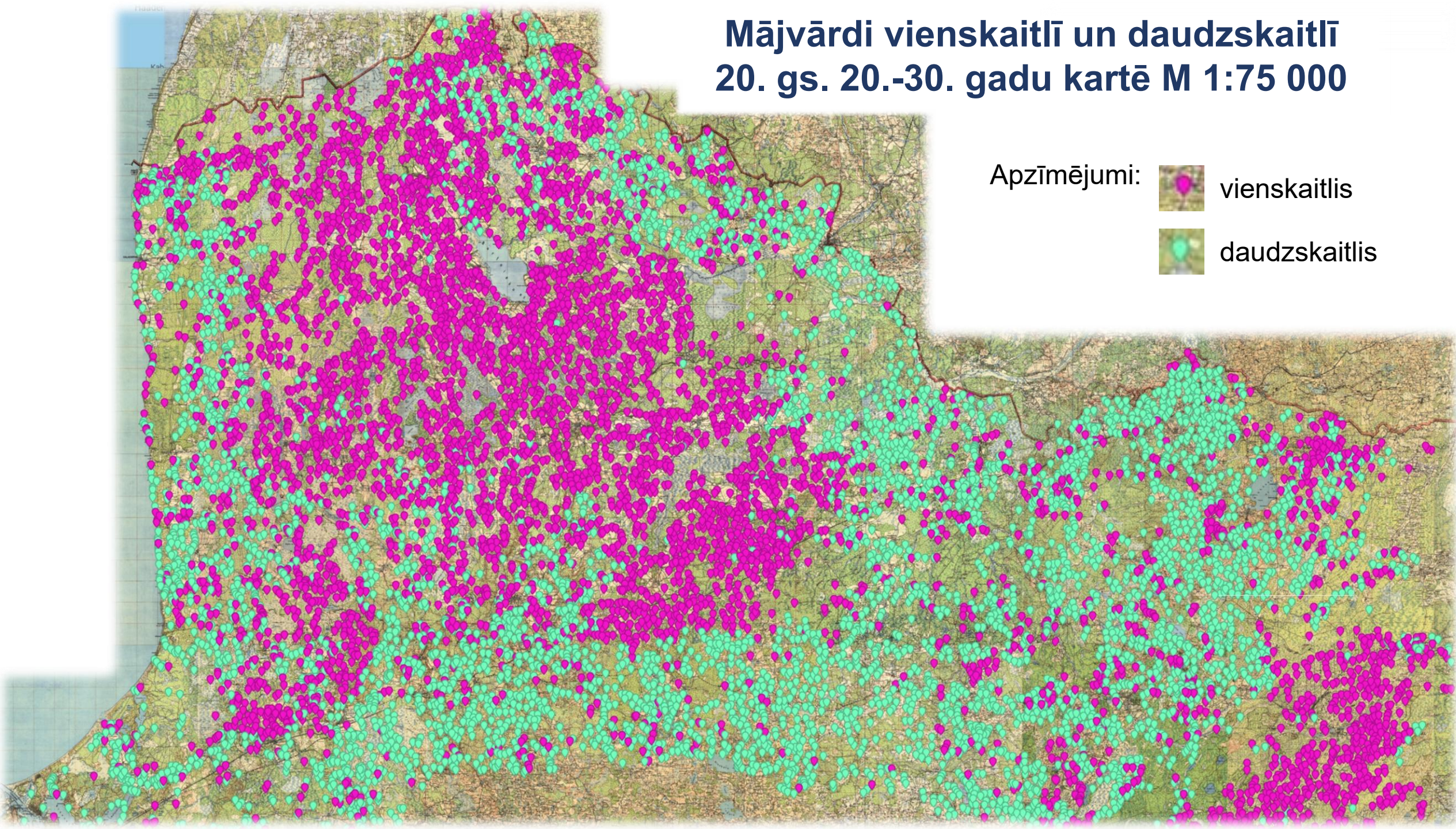
Apzīmējumi:

vienskaitlis

daudzskaitlis

Salīdzinājumam – mājvārdu veidošanās 20.-21. gs. Balvu novadā

20. gs. 20.-30. gados Latgalē, izejot viensētās, mājvārdi masveidā veidoti pilnīgi no jauna. Bieži izmantoti vārdi, uzvārdi:

Padomju laikā tie zuduši un 90. gados atkal veidoti no jauna:

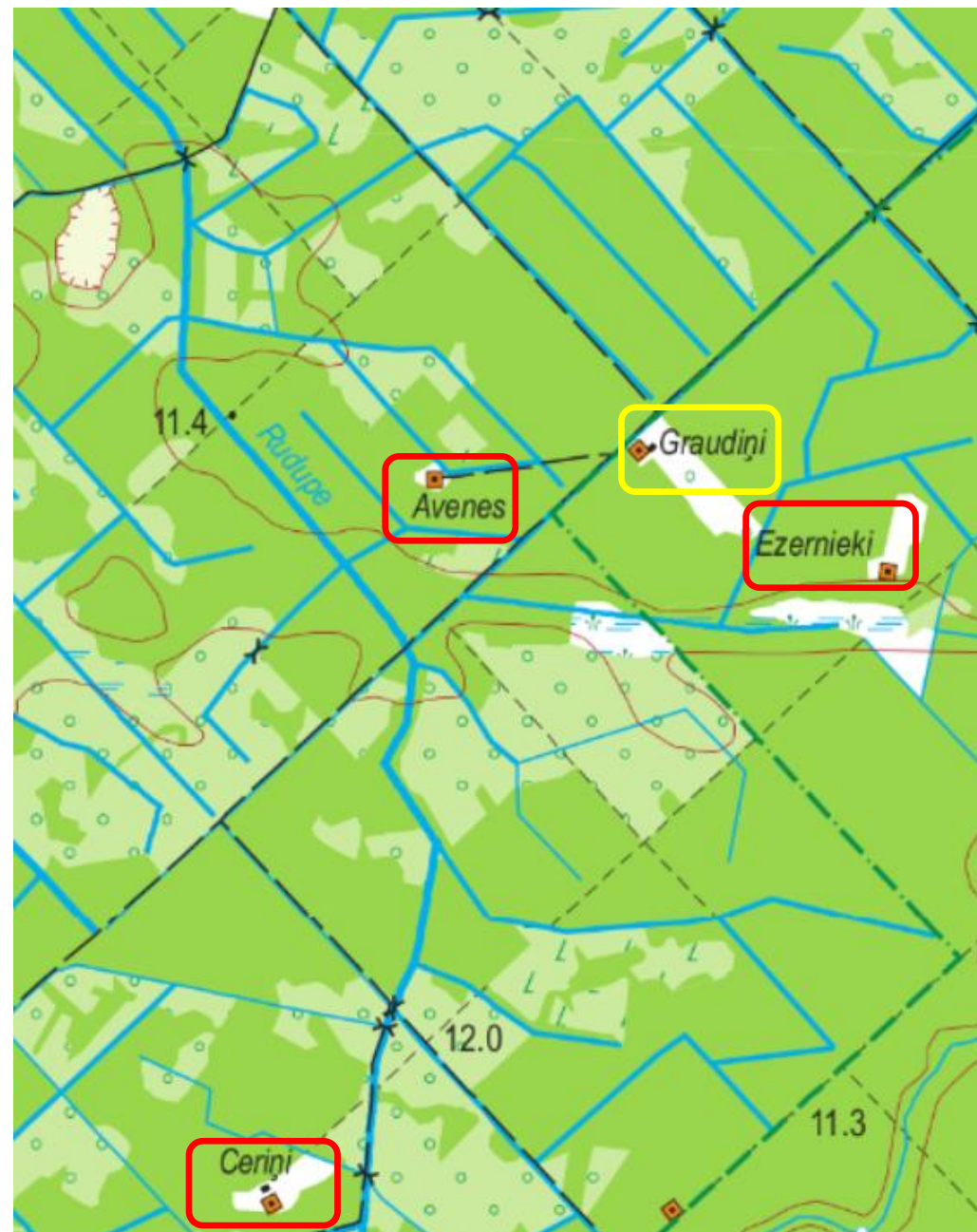
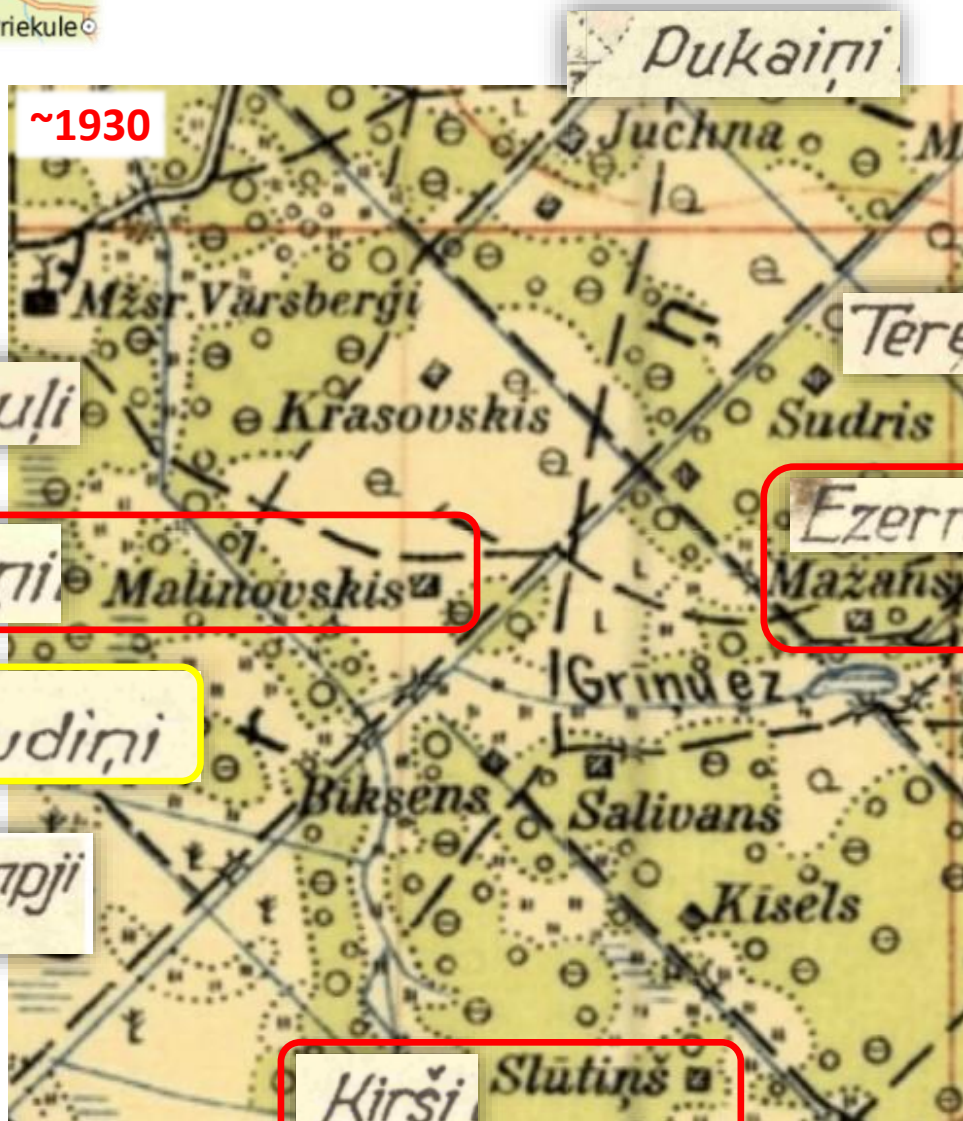
Tikai pēc mājvārdiem apvidu vairs nav iespējams atpazīt...

Salīdzinājumam – mājvārdu veidošanās 20. gs. Sakas pagasta Grīņos

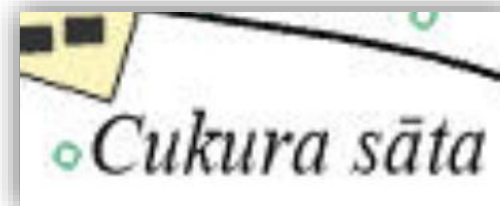
~1930

1939

Salīdzinājumam – mājvārdu veidošanās Latgalē 21. gs.

Latgalē līdzās «parastiem» nosaukumiem daudzskaitlī nereti sastopami arī mājvārdi vienskaitlī un tādi, kas veidoti pēc saimnieka vārda vai uzvārda

No jauna veidotie mājvārdi nereti vienkārši norāda uz saimnieku.

Tendence mājas nosaukumu saistīt ar saimnieka vārdu acīmredzot ir bijusi visos laikos.

Mājvārdu maiņa mūsdienās

Kas jāņem vērā, ja vēlas mainīt vai precizēt mājvārdu

MK noteikumi [Nr. 455 “Adresācijas noteikumi”](#) nosaka vispārējos adresācijas sistēmas pamatprincipus: adresu piešķiršanu un tās reģistrēšanu Valsts adresu reģistrā. Pašvaldība, piešķirot adresi, visus nosaukumus veido atbilstoši [Valsts valodas likuma](#) un [Vietvārdu informācijas noteikumu](#) prasībām.

Ja persona vēlas piešķirt vai **mainīt** sev piederošai zemes vienībai vai ēkai **adresi**, tad ir **jāvēršas pašvaldībā**. Pašvaldība to izvērtē un iesniedz Valsts valodas centrā lēmuma projektu. Pēc pozitīvas atbildes saņemšanas pašvaldība nosūta lēmumu par adreses piešķiršanu Valsts adresu reģistram.

Viensētu nosaukumus iespējams mainīt tikai tad, ja tie neatbilst Vietvārdu informācijas noteikumu prasībām:

- 1) nav labskanīgi,
- 2) neiekļaujas latviskajā kultūrvidē,
- 3) neatbilst attiecīgā kultūrvēsturiskā novada tradīcijām.

Nosaukuma precizēšana ir vienkāršāka, skat. [Vietvārdu informācijas noteikumi](#), īpaši 71. p.:

71. Ja vietvārda rakstības forma tiek precizēta, īpašumtiesību dokumentos un personu apliecinošos dokumentos vietvārda ierakstu nemaina, ja vien to nepieprasa dokumenta īpašnieks vai personu apliecinoša dokumenta turētājs. Visos pēc precizēšanas sastādītajos dokumentos lieto vietvārda precizēto rakstības formu.

LĢIA Vietvārdu datubāzes un Karšu pārlūka resursi mājvārdu izpētei

<https://vietvardi.lgia.gov.lv/>

VIETVĀRDU DATUBĀZE

PUBLISKĀ VERSIJA

Meklēt

Nosaukuma daļa

Objekta ID

Objekta veids

Visi ✓

Novads, pagasts

Visas adm. vienības ✓

- ☐ Meklēt precīzi
- ☐ Meklēt ignorējot diakritiskās zīmes
- ☐ Meklēt tikai oficiālos nosaukumus
- ☐ Meklēt avotos
- ☐ Meklēt tikai ar LĢIA lēmumu apstiprinātos

Meklēt

Sākums ×

VIETVĀRDU DATUBĀZE

PUBLISKĀ VERSIJA

Meklēt

Nosaukuma daļa

Lībi%

Objekta ID

Objekta veids

Visi

Novads, pagasts

Visas adm. vienības

- ☐ Meklēt precīzi
- ☐ Meklēt ignorējot diakritiskās zīmes
- ☐ Meklēt tikai oficiālos nosaukumus
- ☐ Meklēt avotos
- ☐ Meklēt tikai ar LĢIA lēmumu apstiprinātos

Meklēt

Sākums × Rezultāti: Lībi% ×

Objektu skaits šķīrkļī 50 << < > >> Lpp. 1/1, kopējais elementu skaits 44

Vietvārdi ar sakni *Kaib-*

Mājavārds 1420.-1530. g. Rūjienas zemesgrāmatā

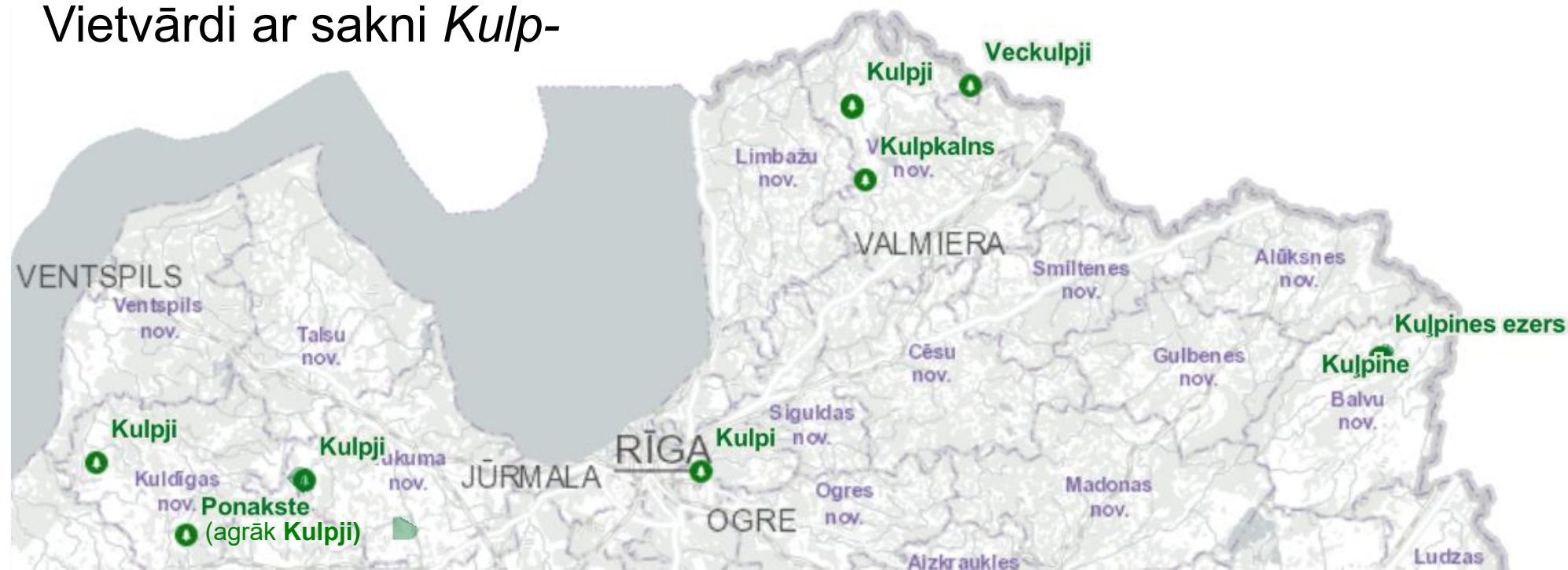
Caibas

1420, pie Endzeles

(pēc Vietvārdu datubāzes datiem, 2026)

Vietvārdi ar sakni *Kulp-*

Mālvārdi 1420.-1530. g.
Rūjienas zemesgrāmatā

Culpene

1450, pie Lodes

Lembis

1420, pie Idus

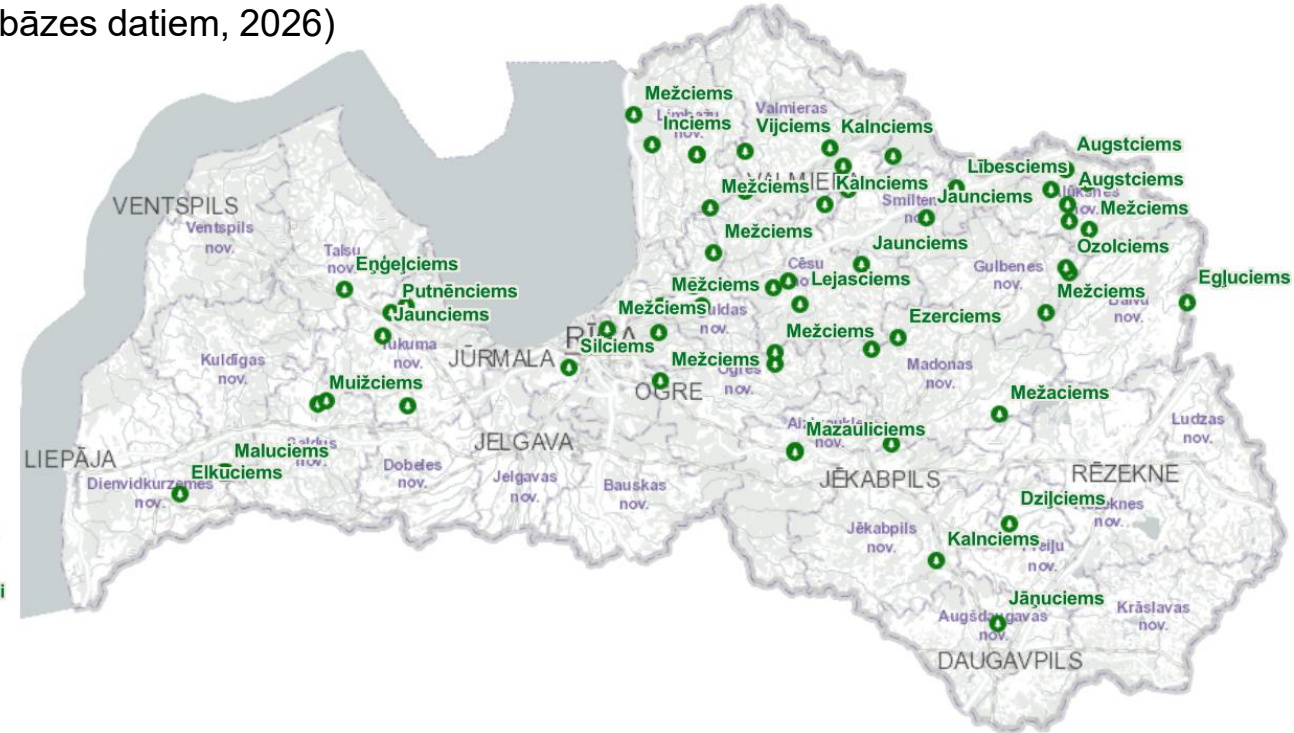
un *Lemb-*

(pēc Vietvārdu datubāzes datiem, 2026)

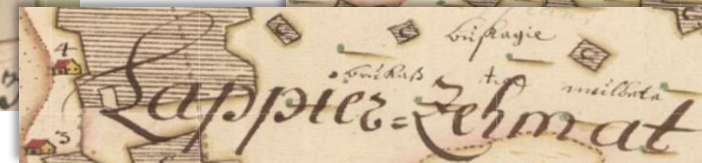
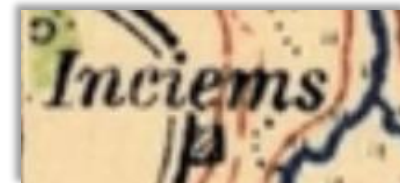
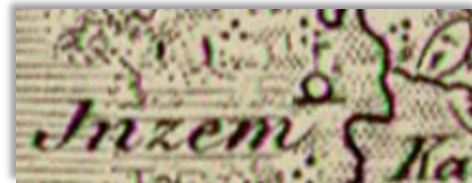
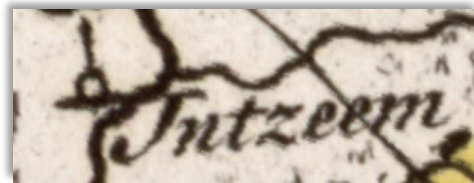

-ciems mūsdienu mājvārdos

(pēc Vietvārdu datubāzes datiem, 2026)

Daļēja atbalss no vēsturiskajiem ciemiem vai *ciematiem*?

LĢIA karšu pārlūks <https://kartes.lgia.gov.lv/>

Latvijas Ģeotekniskās informācijas aģentūra

Fona kartes ▶

Ģeodēzija ▶

Topogrāfiskās kartes ▶

Ortofotokartes ▶

Vietvārdu datubāze (VDB) ▶

Adreses un kadastra dati ▶

Administratīvās robežas ▶

Topogrāfisko karšu nomenklatūra un kartoshēmas ▶

Reljefs ▶

Latvijas valsts mežu dati ▶

Svarīgie objekti ▶

Vēsturiskās kartes ▶

Aizsargājamās dabas teritorijas ▶

Glābšanas dienesti un piekļuve jūrai ▶

Karte

Karšu pārlūks ▶

6 kilometri

1 : 250000

x(N): 395791.56 y(E): 544796.12

Topogrāfiskās kartes

Ortofotokartes

Drona fotogrāfijas

2018.g.

Rīgas pilsētas ortofoto (RGB)

8cm izšķirtspēja

Ortofotokartes

Drona fotogrāfijas

2018.g.

Rīgas pilsētas ortofoto (RGB)

8cm izšķirtspēja

Ortofotokarte 8.cikls (RGB)

Ortofotokarte 7.cikls (RGB)

2016.-2018.g.

Ortofotokarte 6.cikls (RGB)

2016.-2018.g.

Ortofotokarte 5.cikls (RGB)

2013.-2015.g.

Ortofotokarte 4.cikls (RGB)

2010.-2011.g.

Ortofotokarte 3.cikls (RGB)

2007.-2008.g. (nepilns teritorijas pārklājums)

Ortofotokarte 2.cikls (RGB)

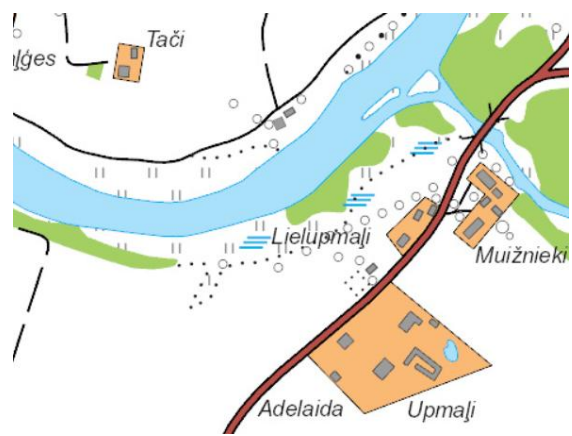
2003.-2005.g.

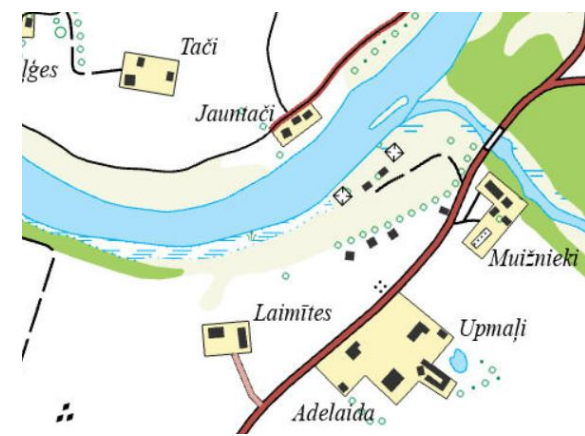
Ortofotokarte 1.cikls (melnbalta)

1994.-1999.g.

Izmaiņas ainavā, kas redzamas ortofoto no **1991. līdz ~2024.g.**
un jaunākajos topokartes 1:10 000 izdevumos.

Daži vārdi nobeigumā

- Karte ir labs izziņas avots un instruments, tomēr ar saviem ierobežojumiem. Lai karti pilnvērtīgi lasītu, nepieciešamas arī vēsturnieka, valodnieka un vietējā novadpētnieka zināšanas.
- Ļoti daudzi mājvārdi Rietumvidzemē saglabājušies vismaz no 17. gs. beigām, daudzi noteikti ir vēl senāki. Arī izzudušo seno mājvārdu pēdas nereti saglabājušās dabas objektu nosaukumos. Taču to apzināšanā vēl paveras milzīgs darba lauks.
- Mājvārdu vērtība ir ne tikai to senumā. Jebkurš mājvārds ir sava laikmeta spogulis, tāpēc saprotami ir mājvārdu maiņas ierobežojumi. Toties savulaik neapdomīgi mainīto mājvārdu atjaunošana vai precizēšana gan varētu būt lietderīga.

Paldies par uzmanību
un veiksmi pētījumos!

Otīlija Kovaļevska
LĢIA Kartogrāfijas departamenta Toponīmikas laboratorija
otilija.kovalevska@lgia.gov.lv